

AALBORG
UNIVERSITET

STUDENTERRAPPORT

Fordelingen af det ubetalte arbejde i hjemmet

En teoretisk undersøgelse af fordelingen og dennes betydning for ligestilling samt et blik for forandringspotentialitet i de teoretiske perspektiver

Vejleder: Sarah Awad

Laura Skou, 20192953

Dato: 31. maj 2024

Rapportens samlede antal tegn: 134.968
Svarende til antal normalsider: 56,2

10. semester, Psykologi
Kandidatspeciale

Abstract

The gender division of paid and unpaid labor has historically persisted, with men traditionally regarded as providers and women as homemakers. Despite women's increased participation in the paid labor market and the rise in dual-income families, empirical studies indicate that women still primarily bear the responsibility for domestic work – even in Scandinavian countries that politically, structurally, and socially strive for gender equality. This unequal distribution encompasses not only visible tasks such as cleaning and cooking but also invisible emotional and cognitive labor, such as managing the family's needs and emotions, as well as organization and planning. This inequality can have significant consequences for women's employment opportunities, economic status, and mental health and well-being.

This thesis examines various psychological theoretical perspectives – sex role theory, social role theory, doing gender, and care feminism – with the aim of expanding the theoretical understanding of the unequal distribution of unpaid labor by exploring these theories' contributions to identifying the factors and processes that shape, maintain, and reinforce the inequality. From the theoretical review, the unequal distribution can be understood on multiple levels – individual, interactional, and structural – affected by factors such as biological dispositions, socialization processes, cultural stereotypes, and social structures like the patriarchy and capitalism. Each theoretical perspective suggests pathways to change towards greater equality and emphasizes the importance of how we construct and discuss gender, including in relation to gender performativity at home and societal gender role stereotypes, as well as these processes' potential to influence social structures. This highlights that changes can largely be sought at a social level in society and its sustaining structures, as well as in everyday interactions at the individual level.

The findings of this thesis emphasize the need for increased awareness and recognition of the widespread and complex nature of the gender division of unpaid labor at home and advocate for further research efforts regarding mental load. Awareness and understanding of the invisible gender structures are crucial for acknowledging the potential for change and counteracting the gender-segregated division of labor on a collective level.

Indholdsfortegnelse

1. INTRODUKTION	1
1.1 PROBLEMFORMULERING	5
1.2 BEGREBSAFKLARING	5
1.3 AFGRÆNSNING	7
1.4 OPGAVERNS OPBYGNING	8
2. HISTORISK PERSPEKTIV	9
2.1 HUSMØDRES RETTIGHEDER I DET 20. ÅRHUNDREDE	9
2.2 ”DET PERSONLIGE ER POLITISK”	10
2.3 DET POSTMODERNE SAMFUND	11
3. ULIGHED I HJEMMET I DAG	12
3.1 KØNSROLLER OG -OVERBEVISNINGER	13
3.2 SYMBOLSKE KØNSRELATIONER OG SAMFUNDETS STRUKTURER	14
4. TEORETISKE PERSPEKTIVER.....	15
4.1 KØNSROLLETEORI	16
4.1.1 Den feminine og maskuline rolle i hjemmet.....	17
4.1.2 Debatten om kønsrolleteorien.....	19
4.2 SOCIAL ROLLETEORI	20
4.2.1 Mænds og kvinders sociale roller i hjemmet	21
4.2.2 Kønsrollefordelingen: Et resultat af biosociale processer	22
4.2.3 Den sociale kønsrollefordeling i et historisk perspektiv.....	24
4.2.4 Betydningen af arv og miljø i kønsrollefordelingen	25
4.3 PERFORMATIVITET	27
4.3.1 Doing gender-teorien.....	27
4.3.2 Performative kønsprocesser i hjemmet.....	29
4.3.3 Doing gender i postmoderne hjem.....	30
4.4 DET SOCIALSTRUKTURELLE PERSPEKTIV	32
4.4.1 Omsorgsfeminisme.....	33
4.4.2 De private og de offentlige sfærer	35
4.4.3 Arbejdet i hjemmet i et strukturelt perspektiv.....	36
5. DISKUSSION	37
5.1 KØNSFORSKELLE: DETERMINERET AF BIOLOGIEN?	38
5.2 KØNSFORSKELLE: ET SOCIALT OG SYMBOLSK-KONSTRUERET FÆNOMEN?	41
5.3 KØNSFORSKELLE: ET RESULTAT AF DE SOCIALE STRUKTURERS PÅVIRKNING?	45
5.4 SAMMENLIGNING AF EKSISTERENDE EMPIRI OG SPECIALETS FUND	47
5.5 FORANDRINGSPOTENTIALET MOD ØGET LIGESTILLING.....	50
6. KONKLUSION	51
REFERENCELISTE.....	56

1. Introduktion

Betalt og ubetalt arbejde har historisk altid været opdelt efter køn. Mænd er gennem tiden blevet anset som 'breadwinners', forsørgere, der arbejder for at tjene penge til familien, mens kvinder er blevet anset som 'homemakers', hjemmegående, der arbejder i hjemmet (Lachance-Grzela & Bouchard, 2010, p. 767). I løbet af de seneste årtier er der dog sket betydelige forandringer i arbejds- og familiemønstrene. Nogle af de mest betydningsfulde økonomiske og sociale forandringer inkluderer den stigende grad af kvinders deltagelse på arbejdsmarkedet og transformationen af kønsideal og -roller fra 'forsørger-hjemmegående-familier' til 'dobbelvindkomstfamilier' med større symmetri i kønsrollerne (Edlund & Öun, 2016; Lachance-Grzela & Bouchard, 2010). Dette gør sig, i større eller mindre grad, gældende over hele verden, men de skandinaviske lande, Danmark, Norge og Sverige, betragtes, sammen med de øvrige nordiske lande, generelt som frontløbere for ligestilling mellem kønnene (Hjalmsdottir & Bjarnadottir, 2021). På tværs af de skandinaviske lande støtter forskellige socialpolitikker op om ligestillingen med visioner om, at kvinder og mænd bør have de samme rettigheder og ansvar på alle betydningsfulde områder i livet – herunder et delt ansvar for arbejdet i hjemmet (Bernhardt et al., 2008). Dette viser sig blandt andet ved adskillelige politiske initiativer for mere ligestilling såsom udvidelse af barselsrettighederne, herunder øremærket barsel til fædre, der har til hensigt at fremme fædres involvering i hjemmet, og forbedrede muligheder for børnepasning, der kan facilitere kvinders muligheder for deltagelse på arbejdsmarkedet uden for hjemmet (Barstad, 2014; Kitterød & Lappegård, 2012).

I et større amerikansk systematisk review af Lachance-Grzela og Bouchard (2010) tyder dataene dog på, at selvom kvinder har øget deres aktivitet på arbejdsmarkedet, og der har været politiske og sociale forandringer tilknyttet dette i det amerikanske samfund, så er denne udvikling ikke på samme måde blevet afspejlet i den familiære sfære. På trods af fremskridt inden for ligestilling på mange områder, herunder uddannelse og betalt arbejde, samt en stigning i antallet af dobbeltvindkomsthusholdninger, indikerer samtlige studier, at uligheden stadig eksisterer (Ervin et al., 2022; Hjalmsdottir & Bjarnadottir, 2021; Lachance-Grzela & Bouchard, 2010).

Denne ulighed er veldokumenteret i både tidligere og nyere empiriske studier, og den gør sig gældende i både amerikanske (eg. Haney & Barber, 2022), europæiske (eg. Cerrato & Cifre, 2018; Hjalmsdottir & Bjarnadottir, 2021; Matteazzi & Scherer, 2021) og selv i skandinaviske (eg. Bernhardt et al., 2008; Halleröd, 2005; Molarius et al., 2014; Ruppanner et al., 2017; Staland-Nyman et al., 2008) studier af ligestilling og fordeling af arbejdet i hjemmet. På tværs af disse studier ses der generelt en tendens til, at kvinder bruger mere tid på husarbejde end mænd. Noget tyder altså på, at uligheden i fordelingen af arbejdet i hjemmet stadig eksisterer, selv i lande som de skandinaviske, der strukturelt arbejder aktivt for ligestilling mellem kønnene.

Denne ulighed understøttes af flere statistiske undersøgelser. For eksempel konkluderer Ervin et al. (2022) i et nyligt tværnationalt systematiske review, at kvinder verden over stadig primært er ansvarlige for det ubetalte arbejdet i hjemmet, idet de i gennemsnit bruger tre til seks timer dagligt på dette, sammenlignet med mændenes bidrag på en halv til to timer dagligt. Ligeledes viser statistik fra Danmark, at denne kønsopdeling af arbejdet i hjemmet er udbredt. I en undersøgelse foretaget af Rockwool Fondens Forskningsenhed (2018) blev fordelingen af husholdningsarbejdet på en almindelig hverdag undersøgt, hvilket viste, at mænd samlet set bruger 2,34 timer på dette, mens kvinder bruger 3,28 timer (Bonke & Christensen, 2018). Undersøgelsen fremhæver også, at der er forskelle i de opgaver, kvinder og mænd udfører i husholdningen. Der ses en kønsopdeling af arbejdet, hvor kvinder typisk tager sig af de rutineprægede og tidskrævende opgaver såsom madlavning, tøjvask og rengøring, mens mænd ofte tager sig af de mere frie vedligeholdelsesopgaver såsom små reparationer i hjemmet (Bonke & Christensen, 2018). Det samme mønster fremgår af en undersøgelse af ligestilling foretaget af Epinion for HK Privat (2021), som indikerer, at de traditionelle kønsopdelte opgaver stadig dominerer i danske hjem. For eksempel viser undersøgelsen, at 73% af kvinderne står for vasketøjet, mens 85% af mændene tager sig af cykler og biler (Epinion, 2021).

Fænomenet er ikke nyt. I 1963 skrev Betty Friedan bogen *The Feminine Mystique*, hvori hun beskrev, at den ulige fordeling af arbejdet i hjemmet var et 'problem uden navn' baseret på myten om, at en 'sand kvinde' kun kan opnå følelsen af opfyldelse og tilfredshed ved at være en hjemmegående husmor (Friedan, 2010, pp. 1582-1584).

Friedan udfordrede dermed overbevisningen om, at en 'ægte' feminin kvinde ikke skulle have ønsker om at arbejde, tage en uddannelse eller have politiske holdninger. Friedan understregede, at ikke alle kvinder i 1950'erne og 1960'ernes USA var tilfredse med livet som hjemmegående husmor og med den kønsmæssige fordeling af arbejde og opgaver mellem kønnene (Friedan, 2010). *The Feminine Mystique* eksponerede verden for det skjulte indhold i mange hjemmegående kvinders liv og satte gang i debatten og forskningen på området. Denne debat og forskning blev yderligere forstærket, da Arlie Hochschild udgav bogen *The Second Shift* i 1989. Hochschild beskrev i sin indflydelsesrige bog den kønsmæssige opdeling i hjemmet, hvor arbejdende kvinder kom hjem til 'anden vagt' af husarbejde og pasning af børn, hvilket bidrager til at øge uligheden mellem kønnene (Bianchi et al., 2012; Hochschild & Machung, 2003).

En del af det, som både Friedan beskrev i 1963, og Hochschild beskrev i 1989, om ulighed mellem kønnene, eksisterer stadig i det 21. århundrede (Diefenbach, 2002). Inden for forskningsverdenen er der stadig et stort fokus på ligestillingen i fordelingen af arbejdet i hjemmet. Dette gør sig særligt gældende i de senere år i forbindelse med COVID-19 pandemien, hvor pandemien bidrog til at fremhæve allerede eksisterende kønsskæve fordelinger i samfundet (Haney & Barber, 2022). Med COVID-19 pandemien fulgte ikke kun en sundhedsmæssig og økonomisk krise, men også store forandringer i individets personlige liv og rolle inden for familien, hvor skoler, institutioner og arbejdspladser lukkede ned, og skellet mellem arbejde og hjem flød sammen (Hjalmsdottir & Bjarnadottir, 2021). Dette medførte, at hjemmet og familierne forandrede sig, og dermed også hvordan kvinder og mænd fordelte arbejdet i hjemmet imellem sig. Kvinderne i hjemmet påtog sig især flere opgaver, hvilket gjorde, at COVID-19 tydeliggjorde de eksisterende uligheder mellem kønnene og fordelingen af arbejdet i hjemmet (Haney & Barber, 2022; Hjalmsdottir & Bjarnadottir, 2021). Der er ligeledes i nyere tid, blandt andet som følge af COVID-19 og en større mediebevågenhed generelt, særligt på de sociale medier, kommet større fokus på begrebet mental load, et ofte overset element af kognitivt og emotionelt arbejde relateret til arbejdet i hjemmet, der også som oftest falder på kvindens skuldre (Dean et al., 2022, p. 13).

I løbet af de seneste årtier, og særligt i løbet af de seneste år, er der altså igen kommet et øget fokus på den vedvarende ulighed i hjemmet. Tendenserne inden for forskningen på området (eg. Eek & Axmon, 2015) tyder ydermere på, at uligheden mellem kønnene i forhold til fordeling af arbejdet i hjemmet kan have både økonomiske og socialpsykologiske konsekvenser, især for kvinderne. Begrænsninger på grund af pasning af børn og udførelse af størstedelen af husarbejdet kan påvirke kvinders betalte arbejde, herunder i forhold til eksempelvis arbejdstimer, antal sygedage og løn, samtidig med at kvinder kan opleve overbelastning af husarbejdet kombineret med det betalte arbejde, hvilket kan påvirke deres psykologiske velbefindende (Calasanti & Bailey, 1991). Kvinder er typisk ikke i samme position som mændene med hensyn til at opnå karrieremæssige præstationer på grund af det øgede pres fra arbejdet i hjemmet (Lachance-Grzela & Bouchard, 2010). Dette dækker blandt andet en øget risiko for usikre ansættelser og fravær fra arbejdsmarkedet senere i livet (Ervin et al., 2023). I et systematisk review af Ervin et al. (2022) ses også en sammenhæng mellem mentalt helbred og ubetalt arbejde, hvor kvinder, der har ansvaret for størstedelen af arbejdet i hjemmet, kan opleve forværret mentalt helbred som følge af den skæve fordeling. Dette kan ifølge et studie af Staland-Nyman et al. (2008) øge risikoen for negative sundhedsmæssige konsekvenser, såsom psykosomatisk belastning, lavt selvrapporteret helbred og psykologisk distress.

Uligheden i fordelingen af arbejdet i hjemmet rækker altså langt ud over blot dagligdagens opgaver og pligter. Det synes at påvirke samtlige aspekter af kvinders liv og blandt de potentielle konsekvenser af denne ulighed for kvinderne, nævnes forringelse af deres psykologiske velbefindende, psykosocial funktion og mentalt helbred generelt (Ervin et al., 2022; Staland-Nyman et al., 2008). Denne ulighed rejser derfor vigtige spørgsmål om relevansen af at undersøge fænomenet fra et psykologisk perspektiv. Man kan overveje, om psykologiske elementer fra social- eller kulturpsykologien spiller en rolle i fordelingen af arbejdet i hjemme, såsom kønsroller, normer og ideologier. Eller om der i stedet er tale om biologiske og arvelige faktorer med rødder i den evolutionære psykologi? Det er også værd at overveje, om uligheden bedst forstås gennem et feministisk psykologisk perspektiv, hvor samfundsstrukturer, institutioner og politikker kan tænkes at påvirke fordelingen af arbejdet i hjemmet.

Feministiske bevægelser og ligestillingsmyndigheder i forskellige dele af verden er generelt enige om, at større lighed i hjemmet er afgørende for at hæve kvinders almene ligestilling – og at forstå de psykologiske faktorer, der har potentiale til at muliggøre mere lighed i arbejdet i hjemmet, vil muligvis kunne føre os et skridt tættere på at opnå fuld ligestilling mellem kønnene både i den private og offentlige sfære (Knudsen & Wærness, 2006; Lachance-Grzela & Bouchard, 2010). På den måde er fordelingen af arbejdet i hjemmet et oplagt udgangspunkt, hvis man ønsker at belyse, hvilke psykologiske faktorer der er afgørende for at opnå ligestilling, og hvor potentialet for forandring muligvis kan findes. Derfor vil dette teoretiske psykologiske speciale tage udgangspunkt i følgende problemformulering:

1.1 Problemformulering

Hvordan kan fordelingen af det ubetalte arbejde i hjemmet forstås ud fra feministiske, udviklings- og socialpsykologiske teoretiske perspektiver? Hvilken betydning har fordelingen for ligestillingen i de skandinaviske lande i det 21. århundrede, og kan de teoretiske perspektiver sige noget om udviklingen i fremtiden?

1.2 Begrebsafklaring

Problemformuleringen indeholder en række centrale begreber, som vil blive defineret i dette afsnit for at forstå det fænomen, der ønskes belyst i dette speciale. Når man ser på litteraturen inden for området, er det almindeligt anerkendt, at der ikke findes én universelt accepteret definition af *unpaid labor* på engelsk eller *ubetalt arbejde* på dansk (Ervin et al., 2022). Fænomenet beskrives ofte med andre udtryk såsom ubetalt omsorgsarbejde, domesticeret arbejde, husholdningsarbejde og lignende. Ifølge Ervin et al. (2022, p. 775) er der store variationer i både konceptualiseringen og vurderingen af fænomenet, men fænomenet konceptualiseres bredt set som alle ansvarsområder og opgaver, der udføres for at opretholde en husholdning og dets medlemmer.

Det ubetalte arbejde i hjemmet klassificeres ofte i to kategorier: De rutinemæssige opgaver og de sporadiske opgaver. *Rutineopgaverne*, der typisk tilfalder kvinden, er vedvarende og tidskrævende, og omfatter eksempelvis madlavning, rengøring, opvask og indkøb. De *sporadiske* eller *episodiske opgaver*, der typisk udføres af manden, sker

lejlighedsvis, er mere fleksible og mindre tidskrævende, såsom reparationer, vedligeholdelse af bilen og havearbejde (Lachance-Grzela & Bouchard, 2010, p. 769). I nogle studier inkluderes også en tredje kategori, *omsorgsarbejde*, i konceptualiseringen af ubetalt arbejde. Dette omfatter både direkte forældre-barn-interaktioner, såsom leg eller læsning, og mere sekundære opgaver, såsom supervision af legende børn (Dean et al., 2022, p. 16; Lachance-Grzela & Bouchard, 2010, p. 769).

Inden for begrebet ubetalt arbejde hører en række relaterede begreber, herunder det førnævnte begreb om *mental load*, som udover det tidligere nævnte fysiske arbejde i hjemmet også omfatter centrale aspekter af både emotionelt og kognitivt arbejde (Delaney et al., 2023, p. 2). Dette er væsentligt at påpege, da det ubetalte arbejde i hjemmet ikke blot omfatter synlige husholdningsopgaver, men også inkluderer det usynlige emotionelle arbejde, såsom ansvar og omsorg for familiens behov og følelser, samt det kognitive arbejde, som indebærer brugen af mentale evner til at træffe beslutninger, organisere, planlægge og forudse (Daminger, 2019, p. 609; Dean et al., 2022, p. 13f). Ved at inkludere disse aspekter ønsker jeg at understrege, at begrebet *ubetalt arbejde*, som anvendes i dette speciale, ikke kun omfatter de fysiske opgaver i hjemmet, men også de usynlige, kognitive og emotionelle aspekter af det ubetalte arbejde i hjemmet.

I problemformuleringen fremgår det også, at der er et ønske om at undersøge, hvilken betydning fordelingen af arbejdet i hjemmet har for ligestillingen i de skandinaviske lande. *Ligestilling* mellem mænd og kvinder kan antage flere former, men handler overordnet om at sikre, at kønnene behandles lige med hensyn til blandt andet uddannelse, arbejde og politisk indflydelse (Kjeldstad & Lappegård, 2009, p. 52). Ligestilling indebærer således, at kvinder og mænd bør have de samme rettigheder og ansvar på alle betydningsfulde områder i livet, herunder også et delt ansvar for arbejdet i hjemmet og omsorg for børn (Bernhardt et al., 2008, p. 275; Nordenmark & Nyman, 2003, p. 182). Derfor ønsker jeg med problemformuleringen at belyse, hvordan en ulige fordeling af netop arbejdet i hjemmet påvirker ligestillingen i de skandinaviske lande. Grunden til, at der er valgt et fokus på de skandinaviske lande, vil blive udfoldet i næste afsnit.

1.3 Afgrænsning

I dette speciale er fokuset afgrænset til de skandinaviske lande: Danmark, Norge og Sverige. Denne afgrænsning vil afspejle sig i de empiriske studier, der vil blive inddraget i kommende afsnit med det formål at belyse ligestillingssituationen i hjemmet i dag, samt i dele af teoriafsnittet med det formål at sammenkoble de teoretiske perspektiver med fordelingen af arbejdet i hjemmet. Denne afgrænsning til Skandinavien er begrundet i de betydelige kulturelle forskelle, der eksisterer mellem verdens lande, når man undersøger temaer såsom kønsroller, normer og generelt ligestilling og ligestillingspolitik. Dette gælder både, hvis man forsøger at konkludere noget generelt om vestlige lande (eg. Evertsson & Nermo, 2004) eller om europæiske nabolande (eg. Nordenmark, 2013), da disse grupperinger af lande rummer betydelige variationer. For eksempel viser Evertsson og Nermos studie (2004) store forskelle, både politisk og i offentlighedens holdninger til spørgsmålet om ligestilling mellem kønnene, mellem Sverige og USA, to vestlige lande. Ydermere viser Nordenmarks (2013) studie betydelige forskelle mellem de tysktalende nabolande, Tyskland, Schweiz og Østrig, der har typiske konservative kønsregimer med passive socialpolitikker, når det kommer til ligestilling, og de skandinaviske lande, der typisk har mere ligestillede kønsforhold med aktive socialpolitikker, der fremmer ligestilling og uafhængighed. Det kan derfor være vanskeligt at drage entydige konklusioner på tværs af disse lande, hvorfor det er nødvendigt at afgrænse problemfeltet i dette speciale til de skandinaviske lande for at kunne udlede meningsfulde forklaringer, især med hensyn til strukturelle og samfundsrelaterede faktorer i forhold til fordelingen af arbejdet i hjemmet.

Foruden disse argumenter udgør Skandinavien også generelt en interessant ramme for undersøgelsen af ligestilling (Barstad, 2014). Når man undersøger kønsligestilling, grupperes de tre skandinaviske lande ofte sammen, da internationale sammenligninger af kvinders deltagelse i den offentlige sfære uden for hjemmet typisk viser, at de skandinaviske lande rangerer som de mest ligestillede i verden (Bernhardt et al., 2008). Dette kan eksempelvis ses i en af de seneste rapporter fra the United Nations Development Programme (UNDP), Human Development Report (2022), der undersøger uligheden mellem kønnene ved at måle på kvinders status i forskellige lande baseret på indikatorer som uddannelse, deltagelse på arbejdsmarkedet og politisk repræsentation.

I rapporten placeres Norge som det andet mest ligestillede samfund i verden, mens Danmark og Sverige ligger på henholdsvis en sjette og en syvende plads (Barstad, 2014). Dette kan tilskrives, at de officielle ligestillingspolitikker i de tre lande er mere eller mindre ens, eksempelvis i forhold til landenes socialpolitikker, der er designet til at maksimere kvinders økonomiske uafhængighed og aktivt opfordre til kvinders fuldtidsdeltagelse på arbejdsmarkedet (Bernhardt et al., 2008). Når der samtidig ses forskelle i, hvilke opgaver der udføres af hvert køn, og hvordan kvinder og mænd fordeler disse opgaver mellem sig i hjemmet i disse tre lande, der rangerer højt inden for ligestilling, fremstår de skandinaviske lande som en særligt interessant ramme til at undersøge den eksisterende empiri og udvikling inden for ligestillingsområdet (Hjalmsdottir & Bjarnadottir, 2021; Knudsen & Wærness, 2006).

1.4 Opgavens opbygning

Gennem ovenstående afsnit er rammen nu blevet fastlagt, og dette speciale sigter således mod at belyse fordelingen af arbejde i hjemmet med afsæt i psykologiske teoretiske perspektiver, der på hver deres måde og i fællesskab kan belyse fænomenet. I de følgende afsnit vil der først blive givet et historisk overblik over udviklingen af ligestilling i de skandinaviske lande, som sættes i sammenhæng med udviklingen inden for den feministiske teori, da dette synes relevant for senere inddragelse af et socialstrukturelt teoretisk perspektiv. Herefter følger et empirisk afsnit om uligheden i hjemmet i dag, der sætter rammen for, hvordan ligestillingstilstanden er i de skandinaviske lande i dag, samt hvilke teoretiske aspekter, de enkelte empiriske studier fremhæver som relevante. Dette giver en naturlig overgang til det efterfølgende teoriafsnit, hvor forskellige psykologiske teorier bringes i spil som bidrag til forståelsen af fordelingen af arbejdet i hjemmet. Efterfølgende følger en metateoretisk diskussion af de enkelte teories bidrag til forståelsen af fordelingen af arbejdet i hjemmet, forandringspotentialerne heri med mere, for til sidst at munde ud i en konklusion.

2. Historisk perspektiv

Dette afsnit vil omhandle en række relevante historiske forhold for forståelsen af køn og ligestilling, herunder hvordan udviklingen gennem tiden har ført frem til de nuværende ligestillingssituationer i de skandinaviske lande. Formålet med afsnittet er at give et indblik i en række centrale ligestillingshistoriske nedslagspunkter i relation til velfærdssamfundets udvikling i Skandinavien og de forskellige feministiske bølger sideløbende hermed for at belyse, hvad denne udvikling har medført for ligestillingen i nutidens samfund og kønnenes rettigheder i dag.

2.1 Husmødres rettigheder i det 20. århundrede

Synet på familien og kønnene har gennemgået markante ændringer i tidens løb. De dominerende samfundsnormer med hensyn til familien og hvilke roller kønnene har haft, har gennemgået betydelige forandringer, ligesom de lovgivnings- og samfundsmæssige rammer, mænd og kvinder har været, og stadig er, underlagt (Sørensen, 2020). I Middelalderen, der strakte sig fra omkring år 1050 til år 1500, erstattede kernefamilien slægtens rolle som den ramme, hvori individets sociale og arbejdsmæssige liv foregik, og kernefamilien forblev normen i mange år efterfølgende som den mest almindelige familieform i alle samfundslag i Europa (Sørensen, 2020). I det 20. århundrede havde den mandlige husbond, eller husfader, status som familiens overhoved i de skandinaviske lande, og kvinders rolle som husmødre medførte et hierarki, hvor kvinden ikke havde rettigheder med hensyn til eksempelvis ejendomsret, forældremyndighed eller rådighed over egen indtægt, og frem til 1912 havde kvinder endog pligt til underdanighed i Danmark (Borchorst & Dahlerup, 2015; Larsen, 2015).

I løbet af 1900-tallet fik industrialiseringen stor betydning for kernefamiliens funktion i de vestlige lande, da mange flyttede fra land til by, og mændene typisk fik arbejde uden for hjemmet (Sørensen, 2020). Samtidig fandt den første bølge feminisme sted i denne periode. Den første bølge af feministiske politiske aktiviteter stammer tilbage fra de tidlige feministiske pionerer i 1790'erne og strækker sig til det tidlige 20. århundrede (Ingilis & Thorpe, 2018).

Disse feministiske bevægelser kæmpede for kvinders rettigheder og identificerede uligheder mellem mænd og kvinder, herunder i relation til politiske, økonomiske og finansielle rettigheder (Inglis & Thorpe, 2018). For eksempel inkluderede første bølge af feminisme Suffragette-bevægelsen i Storbritannien, der kæmpede for kvinders stemmeret, da kvinder på dette tidspunkt var nægtet retten til at stemme i samtlige lande (Inglis & Thorpe, 2018). I de Skandinaviske lande opnåede kvinder stemmeret i 1913, 1915 og 1919 i henholdsvis Norge, Danmark og Sverige (Borchorst & Dahlerup, 2015). Indførelsen af lige valg- og stemmeret brød med tidligere forståelser af kvinders placering i samfundet, og køn og ligestilling kom i stigende grad på den politiske dagsorden. Indførelsen af flere sociale, civile og politiske rettigheder samt den omfattende udvikling af de nordiske velfærdsstater har været afgørende for ligestillingen mellem kønnene (Borchorst & Dahlerup, 2015; Koefod, 2015). Denne udvikling har været gradvis med indførelsen af diverse rettigheder for kvinder, herunder ligestillingsreformer vedrørende ligeløn og familielove om forældremyndighed samt ret til barselsorlov for begge køn (Borchorst & Dahlerup, 2015).

2.2 ”Det personlige er politisk”

Efter anden verdenskrig begyndte kvinder i stigende grad at deltage på arbejdsmarkedet uden for hjemmet, og denne tendens blev særlig udtalt i løbet af 1950’erne og 1960’erne. Inden for kort tid ændrede normerne for kvinder sig fundamentalt i de skandinaviske lande, da størstedelen af kvinderne nu var udearbejdende, og kun et mindretal forblev udelukkende hjemmegående (Sørensen, 2020). Dog betød dette ikke nødvendigvis, at de traditionelle kønsroller blev fuldstændig forandret, da det stadig primært var kvinderne, der tog sig af arbejdet i hjemmet og børnepasningen i de fleste hjem (Sørensen, 2020). Denne udvikling medførte et dilemma for kvinderne mellem betalt og ubetalt arbejde, hvilket også blev afspejlet i den anden bølge af feminisme. Anden bølge af feminismen i 1960’erne og 1970’erne var præget af en mere international kvindebevægelse med fokus på debatten om ”det personlige er politisk” og dets betydning for ligestillingen på arbejdsmarkedet og i hjemmet. I denne sammenhæng var der også øget fokus på undertrykkelsen i hjemmet (Inglis & Thorpe, 2018).

Gennem debatten om ”det personlige er politisk” protesterede den feministiske bevægelse mod en uretfærdig og undertrykkende samfundsorden, hvor kvinder befandt sig i et dilemma mellem at være forældre og at være arbejdende – et dilemma, der blev anset for at være kvindernes personlige problem, men som burde være et offentligt ansvar. Der blev argumenteret for, at hverdagslivet direkte blev påvirket af fordelingen af velfærdsydelserne samt kønsopdelingen i hjemmet og arbejdslivet, og at det derfor var nødvendigt at gøre det private offentligt for at opnå kønsmæssig retfærdighed (Danielsen, 2002). Anden bølge feminismens protester var ikke for ingenting, og de skandinaviske lande er i dag præget af veludviklede børnepasningsfaciliteter og store servicesektorer, der støtter op om kvinders deltagelse på det betalte arbejdsmarked og muligheden for at opretholde en balance mellem det betalte arbejde og familielivet derhjemme (Kitterød & Lappegård, 2012; Neilson & Stanfors, 2013). Dette har ført til, at den skandinaviske familiemodel i dag typisk beskrives som en ”dual-earner/dual-carer model”, der adskiller sig fra ”breadwinner-homemaker-modellen”, som nævnt i introduktionen, ved at være mere symmetrisk, hvor både mænd og kvinder deltager ligeligt i betalt og ubetalt arbejde (Edlund & Öun, 2016, p. 152f; Kitterød & Lappegård, 2012, p. 671f). Denne udvikling er tæt knyttet til et generelt politisk mål på tværs af de skandinaviske lande om at arbejde mod mere ligestilling mellem kønnene (Nordenmark & Nyman, 2003).

2.3 Det postmoderne samfund

Kernefamilien forbliver udbredt i de skandinaviske samfund, men i det postmoderne samfund, fra omkring 1990 og fremefter, er andre familieformer, såsom par af samme køn, singlefamilier eller sammenbragte familier, blevet mere almindelige (Sørensen, 2020). Dette afspejler sig også i den tredje bølge af feminisme. Den tredje bølge af feminisme, der har udviklet sig fra slutningen af 1980’erne og fremefter, er generelt kendetegnet ved at være mere fragmenteret og forskelligartet end tidligere bølger, og har fokus på kompleksiteten af køn og identitet, intersektionalitet og inklusion af flere stemmer i de feministiske diskussioner i det postmoderne samfund (Inglis & Thorpe, 2018). På trods af en markant udvikling gennem tiden, og med flere feministiske bølger, har ligestillingen dog vist sig at have visse grænser, også i Skandinavien.

Idealmodellen om en symmetrisk opdeling mellem mænd og kvinder i både betalt og ubetalt arbejde er ikke fuldt realiseret i de skandinaviske lande, idet integrationen af kvinder på arbejdsmarkedet ikke har ført til en tilsvarende integration af mænd i omsorgsopgaverne og husarbejdet (Kitterød & Lappegård, 2012; Borchorst & Dahlerup, 2015). Selvom mænd generelt har øget deres tidsforbrug på ubetalt arbejde i hjemmet i de skandinaviske hjem, er det ikke i tilstrækkelig grad til at kompensere for ændringerne i kvinders arbejdstimer (Neilson & Stanfors, 2013). Disse nuværende udfordringer for ligestillingen i forhold til fordelingen af arbejdet i hjemmet vil blive uddybet i kommende afsnit, der vil fokusere på situationen i hjemmet i dag med hensyn til ligestilling mellem kønnene ud fra en række relevante empiriske studier.

3. Ulighed i hjemmet i dag

Inden fokus rettes mod de teoretiske perspektiver, vil dette afsnit udforske den aktuelle situation med hensyn til fordelingen af arbejdet i hjemmet i de skandinaviske lande. Dette vil blive belyst gennem en række empiriske undersøgelser, der vil danne grundlag for de teoretiske perspektiver, der vil blive udfoldet i de kommende afsnit. Som det blev fremhævet i introduktionen til dette speciale, indikerer den nyere empiriske forskning på området (eg. Cerrato & Cifre, 2018; Haney & Barber, 2022; Ruppanner et al., 2017) at uligheden i fordelingen af arbejdet i hjemmet stadig er en realitet på verdensplan i nutidens samfund. Dette gør sig også gældende i de skandinaviske lande. Et nyere norsk interviewstudie af Akin et al. (2022) viser, at selvom tidsforbruget på hjemmearbejdet er blevet mere lige med årene, ses der stadig en opdeling i, hvilke typer opgaver kønnene udfører, jævnfør de førnævnte rutinemæssige og sporadiske opgaver. Desuden viser studiet af Akin et al. (2022), at kvinder generelt stadig bruger mere tid på opgaver i hjemmet end mænd, hvilket er i tråd med nyere statistik fra Danmark, der angiver en fordeling på henholdsvis 3,28 timer brugt på arbejde i hjemmet om dagen hos kvinderne overfor mændenes 2,34 timer brugt på husarbejdet på en almindelig hverdag (Bonke & Christensen, 2018). Studiet fremhæver desuden, at kvinder samtidig oplever, at de generelt har det mere usynlige overordnede, planlæggende og koordinerende ansvar i familie, hvilket kan knyttes til førnævnte begreb om mental load (Akin et al., 2022).

Denne ulighed i fordelingen af arbejdet i hjemmet er også dokumenteret i flere andre skandinaviske studier på området (eg. Molarius et al., 2014; Ruppanner et al., 2017; Staland-Nyman et al., 2008), hvor der generelt ses en tendens til, at kvinder bruger mere tid på husarbejde end mænd. Det er værd at bemærke, at denne ulighed eksisterer på trods af aktive indsatser for ligestilling mellem kønnene i disse lande, herunder ved implementering af flere socialpolitiske tilgang med henblik på at øge ligestillingen, som nævnt i ovenstående historiske gennemgang (Barstad, 2014).

3.1 Kønsroller og -overbevisninger

I de empiriske studier, der berører forskellige aspekter og perspektiver på fordelingen af arbejdet i hjemmet, inddrages en bred vifte af teoretiske perspektiver til at forklare fænomenet. Inden for den skandinaviske litteratur findes der for eksempel adskillige studier, der har undersøgt kønsrolleideologier som grundlag herfor (eg. Evertsson, 2014; Nordenmark, 2013; Nordenmark & Nyman, 2003), ligesom der i samme forbindelse i høj grad er blevet undersøgt roller og rollefordeling i hjemmet. Det samme norske interviewstudie, som blev nævnt lige før, har eksempelvis undersøgt dette og fundet, at kvinder og mænd socialiseres ind i ulige, normativt definerede roller, som afspejles i hjemmet, hvor kvinder og mænd med traditionelle kønsrolleorienteringer har en traditionel opdeling af, hvem der laver hvad, og hvor meget, i hjemmet (Akin et al., 2022). Dette understøttes af en svensk spørgeskemaundersøgelse af Ruppanner et al. (2017), hvor det fremgår, at kvinders og mænds samt det generelle samfunds holdninger, overbevisninger og forventninger til kønnenes roller i hjemmet afspejler, hvordan fordelingen af arbejdet i hjemmet manifesterer sig i praksis. Når der ses en opdeling i rollerne i hjemmet, som der ses i de skandinaviske lande, synes denne opdeling at være vedvarende, selvom mænd og kvinder, som det fremgår i en anden svensk spørgeskemaundersøgelse af Olah og Gahler (2014), ønsker en mere lige fordeling og tager afstand fra de traditionelle kønsopdelte roller. Tildelingen af forskellige roller synes således særligt relevant i forståelsen af fordelingen af arbejdet i hjemmet, og noget tyder på, at både samfundets, andres og egne forventninger og normative holdninger spiller ind, men at der også kan være andre, mere grundlæggende og iboende, faktorer på spil, der opretholder uligheden i fordelingen af husarbejdet.

3.2 Symbolske kønsrelationer og samfundets strukturer

I de empiriske skandinaviske studier (eg. Bernhardt et al., 2008) lægges der også stor vægt på, hvordan fordelingen af arbejdet i hjemmet kan udspringe af en symbolsk udførelse af kønsrelationer inden for husholdningen. Et eksempel herpå kommer fra studiet af Evertsson og Nermo (2004), der har sammenlignet Sverige og USA med hensyn til familiers fordeling af arbejdet i hjemmet. I undersøgelsen fremhæves det, at husholdningsarbejdet fungerer som et sted, hvor kønnet kan skabes symbolsk, og hvor udførelsen af husarbejdet bliver en symbolsk udførelse af kvinders og mænds kønsrelationer (Evertsson & Nermo, 2004). Evertsson og Nermo (2004) forklarer fordelingen af arbejdet ved, at idet husarbejdet traditionelt er knyttet til kvinder, vil kvindens arbejde i hjemmet fungere som et sted, hvor hun kan skabe og bekræfte sit køn symbolsk og performativt både over for sig selv, andre individer og samfundet generelt. Disse fund kunne tyde på, at fordelingen af arbejdet i hjemmet også rummer en mere symbolsk betydning, lige såvel som at der eksisterer et samfund med forventninger til mænds og kvinders roller. Netop samfundets normative forventninger og de sociale strukturer og institutioners betydning går igen i store dele af litteraturen. Det gælder både, når der er tale om makroniveau-ulighed mellem kønnene (Knudsen & Wærness, 2006), politisk-institutionelle rammer, herunder social- og familierpolitik, magtsystemer, regler og love (Edlund & Öun, 2016), eller generelt ligestillingspolitik og velfærdssystemer (Bernhardt et al., 2008). Alle disse faktorer har potentiale til at påvirke, hvordan kvinder og mænd fordeler arbejdet i hjemmet. Derudover fremhæves det i et empirisk tværnationalt studie af Calasanti og Bailey (1991), der sammenligner Sverige og USA, at der er behov for at undersøge det strukturelle grundlag for magtrelationer baseret på køn i fordelingen af arbejdet i hjemmet, hvor de blandt andet peger på, at forskellige former for patriarkalsk kapitalisme påvirker denne.

De empiriske studier på området fremhæver altså en bred vifte af teoretiske perspektiver i forklaringen af uligheden i fordelingen af arbejdet i hjemmet, hvorfor det synes relevant at inddrage flere forskellige teoretiske perspektiver til besvarelsen af dette speciales problemformulering. I det kommende teoriafsnit vil der derfor blive taget udgangspunkt i teorier om roller, performativitet og sociale strukturer med forhåbningen om at give indblik i, hvordan fordelingen af arbejdet i hjemmet kan forstås teoretisk og hvilken betydning dette har for ligestillingen mellem kvinder og mænd.

4. Teoretiske perspektiver

Forskningen på området har generelt vist blandede resultater, som ovenstående gennemgang også tyder på, og indtil videre er der ikke blevet påvist én forklaring, der fremstår som overlegen i forståelsen af den kønsopdelte arbejdsfordeling i hjemmet (Eagly og Wood, 2012). Det synes, ifølge sociologerne Toni Calasanti og Carol Bailey (1991), at ingen enkelt tilgang er tilstrækkelig til at forklare fænomenet fuldt ud, hvilket understreger behovet for at integrere en bred vifte af teoretiske perspektiver for at belyse kompleksiteten i uligheden i fordelingen af arbejdet i hjemmet. Disse følgende afsnit sigter mod at præsentere en sammenhængende tilgang til undersøgelsen af arbejdsdelingen i hjemmet og ligestilling gennem forskellige teoretiske linser, der adresserer både individuelle, interaktionelle, samfundsmæssige og strukturelle faktorer ved at trække på blandt andet biologisk psykologi, udviklingspsykologi, socialpsykologi og feministisk teori.

For at belyse fordelingen af arbejdet i hjemmet vil dette teoretiske speciale tage udgangspunkt i teorier om roller og hvordan både biologien og samfundet – arv og miljø – kan spille en rolle i socialiseringen af individer til at acceptere og internalisere specifikke kønsroller og -forventninger, herunder deres rolle i hjemmet og derved i fordelingen af arbejdet i hjemmet. I den forbindelse vil der blive inddraget to teorier i afsnittet om roller, *sex-role theory* (kønsrolleteori) og *social role theory* (social rolleteori), og undervejs vil der også blive inkorporeret teori om socialisering, hvilket også vil udgøre udgangspunktet for introduktionen af de rolleteoretiske perspektiver. Teori om socialisering fokuserer på, hvordan individets personlighed, adfærd og opfattelser formes gennem *socialiseringen* – processen, hvorved individet tillærer og internaliserer samfundets normer, værdier og forventninger (Goslin, 1969, p. 2). Denne definition bygger på antagelsen om, at et samfund ikke kan fungere uden en vis grad af konformitet fra medlemmernes side til almindelige standarder vedrørende passende adfærd, holdninger og værdier (Goslin, 1969, p. 2). Gennem sociale interaktioner og oplevelser, eksempelvis med *socialiseringsagenter* såsom forældre, udvikler individet sin identitet, adfærdsmønstre og opfattelser af verden omkring sig, herunder deres forståelse af kønsroller og forventninger hertil, der betegnes som den mest fremtrædende af individets sociale roller (Grusec & Davidov, 2010, p. 691f; Inkeles, 1969, p. 615f; Mussen, 1969, p. 707).

I socialiseringsprocessen lærer individet at 'spille' forskellige sociale roller, der kræves for at kunne deltage effektivt i den sociale verden og handle i overensstemmelser med forventningerne fra andre. Kønsroller tillæres ligeledes gennem socialiseringen, og der findes forskellige forklaringer på, hvordan dette finder sted (Carter, 2014; Goslin, 1969). I litteraturen på området fremgår det, at socialisering af kønsroller kan betragtes fra flere forskellige synspunkter for at forklare de forskelle, der ses mellem kønnene. Særligt central er debatten om 'nature versus nurture', som på dansk kan oversættes til debatten om arv versus miljø, hvor *arv* (nature) refererer til genetiske faktorer og biologiske prædispositioner, mens *miljø* (nurture) refererer til eksterne påvirkninger, erfaringer og sociale faktorer (Goslin, 1969, p. 3; Hart & Møhl, 2017, p. 66f). Sociolog Susan Hesselbart (1981) beskriver i en artikel, at teoretikerne inden for det rolleteoretiske område ofte argumenterer for eller imod, om kønsforskellene mellem mænd og kvinder formes af arv eller miljø. Ifølge Hesselbart (1981), er de fleste teoretikere enige om, at kvinders biologiske andel i reproduktionen i særlig høj grad påvirker kønsrollerne, men ud over dette er teoretikerne vidt forskellige i forhold til, hvor meget og hvad de tildeler biologien eller andre faktorer, herunder sociale faktorer og strukturer. De fleste teoretikere favoriserer miljø over arv, hvorved de fleste lægger vægt på hvordan social forandring – teknisk, demografisk eller ideologisk – påvirker kønnene og kønsrollerne (Hesselbart, 1981). Alligevel synes det i dette speciale relevant at fremsætte begge sider af rolleperspektiverne i belysningen af fordelingen af arbejdet i hjemmet, blandt andet hvis man ønsker at forstå, hvor de førnævnte "breadwinner-homemaker-familieroller" stammer fra, og hvorfor den traditionelle kønsrollefordeling er vedholdende i det postmoderne samfund. I de kommende afsnit vil de to teorier om dannelsen og opretholdelsen af roller, nemlig kønsrolleteori og social rolleteori, blive beskrevet og sammenholdt i relation til de kønsforskelle, der ses i fordelingen af arbejdet i hjemmet.

4.1 Kønsrolleteori

Den første af de to rolleteorier, der vil blive introduceret i dette speciales teoretiske gennemgang, er kønsrolleteorien. Kønsrolleteorien fokuserer på de forventninger, der er knyttet til biologiske køn, og flere empiriske studier og bøger (eg. Pease, 2017) henviser til Talcott Parsons og Robert F. Bales (1956) som ophavspersonerne bag noget af det tidligste arbejde inden for denne teori.

Kønsrolleteorien har rødder inden for den evolutionære biologi, og der trækkes tråde tilbage til Darwins teori fra 1870'erne om seksuel selektion. Darwin beskrev eksempelvis typiske mønstre hos mænd, der konkurrerede om kvinderne, hvilket udgør en del af grundlaget for at definere kønsrollerne i kønsrolleteorien (Ah-King & Ahnesjö, 2013). Kønsrolleteorien antager, at visse adfærdsmønstre, karakteristika og sociale roller er naturligt forbundet med enten at være mand eller kvinde på grund af biologiske forskelle. Derfor vil samfundsmæssige forventninger og stereotyper om maskulinitet og feminitet påvirke individets adfærd, identitet og sociale liv (Acker, 1992, p. 566; Ah-King & Ahnesjö, 2013, p. 463). Parsons og Bales (1956) argumenterede for, at alle samfund har behov for at opfylde funktionerne produktion og reproduktion, hvilket kræver separate roller til mænd og kvinder. Ifølge kønsrolleteorien vil mænd indtage en *instrumentel rolle*, kendetegnet ved konkurrence, rationel tænkning, teknisk ekspertise og en dominans inden for magt og status, som fungerer primært uden for hjemmet som forsørgere af familien (Lui, 2013, p. 19f; Pease, 2017, p. 554f). Kvinder indtager derimod en *ekspressiv rolle* og betragtes som kulturelle og relationelle eksperter, der udmærker sig i konfliktløsning og omsorgsfuld adfærd, særligt velegnede til udførelse af opgaver inden for pleje og omsorg (Lui, 2013, p. 19f; Pease, 2017, p. 554f).

4.1.1 Den feminine og maskuline rolle i hjemmet

Kønsrolleteorien knytter sig altså til stereotype feminine og maskuline kønsroller med medfølgende kønsstrategier, adfærd og opgavefordelinger (Ah-King & Ahnesjö, 2013). Uligheden i fordelingen af arbejdet i hjemmet kan anskues som værende et resultat af disse stereotyper, idet forskellene mellem kønnene kan medføre, at kønnene tildeles forskellige sociale positioner og opgaver i samfundet (Hesselbart, 1981). Den maskuline rolle, associeret med dominerende, aggressiv og stoisk adfærd, forventer, ifølge kønsrolleteorien, at mænd påtager sig de mere instrumentelle opgaver, herunder lederskab og aktiv deltagelse i større samfundsmæssige organisationer, såsom økonomiske og politiske. Dette indebærer, at mænd forventes at forsørge familien uden for hjemmet uden forventninger om at bidrage til husholdningsarbejdet (Hesselbart, 1981, p. 570). Den feminine rolle knyttes, ifølge kønsrolleteorien, til varme, omsorg, samarbejde og sensitivitet, og kvinder forventes derfor at påtage sig opgaver relateret til omsorg, pleje og børnepasning, idet disse karakteristika i særlig grad er funktionelle i sociale situationer (Hesselbart,

1981, p. 570; Yockey, 1978, p. 918). Kvinder tilskrives derfor ofte en rolle, hvor det naturligt og biologisk set forventes, at de varetager husholdningsarbejdet, hvilket afspejler ”breadwinner-homemaker-familierollerne” (Lui, 2013). Kønsrolleteorien forklarer dermed fordelingen af arbejdet i hjemmet ud fra en række forholdsvis positivistiske antagelser og antager et realistisk syn på kønsforskellene, som her primært har rod i biologiske årsagsforklaringer og dertilhørende kønsspecifik adfærd (Christensen, 2014).

Det kan i forbindelse med disse positivistiske teoretiske antagelser om kønnene være interessant at inddrage det historiske perspektiv igen. Selvom der, som beskrevet i det historiske afsnit, er dokumenteret betydelige forandringer i den kvindelige rolle, især når det kommer til deltagelse på arbejdsmarkedet, og der er opstået mere liberale holdninger til kønsrollerne, har disse ændringer ikke nødvendigvis medført en tilsvarende ændring i fordelingen af husarbejdet, som det fremgår af flere empiriske studier (eg. Ervin et al., 2022; Lachance-Grzela & Bouchard, 2010). På trods af at man kunne have forventninger om, at sociale forandringer også vil afspejle sig i en ændret rollefordeling i hjemmet, ses der fortsat begrænsede ændringer i den kønsopdelte arbejdsfordeling i hjemmet. Den traditionelle kønsopdeling i husholdningsopgaverne forbliver i høj grad intakt både i ny og gammel litteratur på området (eg. Beckman & Houser, 1979; Ruppanner et al., 2017). Uligheden i fordelingen af arbejdet i hjemmet illustrerer på den måde, hvordan kvinders rolle kan ændre sig inden for en sfære i samfundet uden tilsvarende ændringer i andre sfærer (Beckman & Houser, 1979).

Dette argument giver anledning til at introducere to andre relevante begreber, der er værd at nævne i sammenhæng med kønsrolleteorien. I tilfælde, hvor kvinderne udvider deres forpligtelser ved at deltage i arbejdsstyrken uden for hjemmet, kan mange kvinder opleve problemer med *role strain* (rollebelastning). Rollebelastning beskriver overordnet de udfordringer, individer står over for, når de skal opfylde flere rolleforpligtelser, overholde flere sociale forventninger og forvalte deres energi, evner og andre ressourcer effektivt (Robinson et al., 1977, p. 444). Når kvinder træder ud på arbejdsmarkedet, forventes de, ud fra kønsrolleperspektivet, at påtage sig de maskuline instrumentelle roller og opgaver, såsom at håndtere økonomiske forhold uden for familien. Dog er det sjældent, at mænd påtager sig de tilsvarende feminine ekspressive omsorgsopgaver, og derved deler

rollebyrden, hvilket fører til en ulige fordeling af arbejdet i hjemmet (Robinson et al., 1977; Yockey, 1978). Rapoport og Rapoport (1969, p. 8f) betegner dette fænomen med et andet relevant begreb, *role overload*, der beskriver den situation, hvor kvinder udvider deres rolleforpligtelser ved at deltage i betalt arbejde uden for hjemmet, mens de stadig har det primære ansvar for hus og børn, idet mænd ikke udvider deres rolleforpligtelser i hjemmet i tilsvarende grad.

4.1.2 Debatten om kønsrolleteorien

Kønsrolleteorien kan i denne sammenhæng bidrage til forståelsen af den ulige fordeling af arbejdet i hjemmet, idet den antyder, at de biologisk betingede, uforanderlige og universelle kønsroller ikke fuldt ud afspejles i dagens samfund. Kønsrolleteorien har da også været genstand for intens debat i litteraturen på dette område, og samtlige artikler, bøger og bogkapitler, der er anvendt til at skrive disse afsnit, indeholder sektioner, der kritiserer teorien – generelt rettet mod teoriens deterministiske, fundamentalt statiske, normative og uforanderlige karakteristika (Carter, 2014; Lui, 2013; Mussen, 1969).

Kønsrolleteorien kritiseres især for at lægge for stor vægt på en normativ standard, der primært er baseret på hvid, middelklasse og heteroseksuel maskulinitet og feminitet, hvilket betyder, at teorien ikke formår at tage højde for og forklare den diversitet og forskellighed, der er almindelig blandt individer af begge køn (Ah-King & Ahnesjö, 2013; Pease, 2017). Dette gælder især i forhold til kønsrolleteoriens evne til at forklare variationer fra de forventede normer, hvor 'biologisk normale' individer udviser en adfærd, der ligner adfærden hos det modsatte køn (Lui, 2013; Mussen, 1969). Et eksempel herpå kan være familier, hvor kvinden tjener mest, som ifølge kønsrolleteorien vil blive betragtet som afvigende fra den forventede socialisering eller som en fejlagtig socialisering, og generelt som et uventet og 'ikke-socialt' fænomen (Lui, 2013, p. 20). Derudover opdeler kønsrolleteorien konsekvent variationer i to kategorier, mand og kvinde, på trods af slørede overlap i kønnenes adfærd på tværs af disse to skarpt opdelte grupperinger (Ah-King & Ahnesjö, 2013). Ligeledes argumenteres der for, at kønsrolleteoriens antagelser om en stabil adfærd forventet af kvinder og mænd på tværs af sociale kontekster, livsfaser og kulturer kan være tvivlsomme, hvilket betyder, at teorien kun opnår en begrænset forståelse af køn og kønsroller (Risman & Davis, 2013).

Teoriens positivistiske præmisser om biologiske prædispositioner, der i foregående afsnit er blevet beskrevet som statiske, universelle og uforanderlige, levner ikke meget plads til de forandringer, der efterspørges i dette speciales problemformulering. Selvom det ud fra gennemgangen af kønsrolleteorien kan synes relevant at anerkende de biologiske forskelle mellem kønnene, såsom kvinders reproduktive rolle, som potentielt kan påvirke kønnenes adfærd og fordelingen af arbejdet i hjemmet, er det relevant at undersøge uligheden mellem kønnene på måder, der rækker ud over essentialistisk biologiske tilgange til kønsrollerne. I de kommende afsnit vil der derfor blive set nærmere på det, som Ah-King og Ahnesjö (2013) betegner som det modsatte af kønsrolleteorien – betydningen af kønsroller i samfundet og i sociale sammenhæng – ud fra social rolleteori.

4.2 Social rolleteori

Social rolleteori er en socialpsykologisk teori, der omhandler kønsforskelle og -ligheder i social adfærd med fokus på, hvordan forskelle og ligheder mellem kønnene primært opstår som følge af den sociale opdeling af mænd og kvinder i forskellige roller i samfundet (Eagly & Wood, 2016a, p. 1). Teorien blev udviklet af socialpsykolog Alice Eagly i 1980'erne som en måde at forklare, hvordan sociale strukturer, samfundets forventninger og normer – herunder til kønsroller – påvirker individets adfærd, holdninger og selvopfattelser (Koenig, 2017). Eagly har senere samarbejdet med psykolog Wendy Wood om udviklingen af en bredere biosocial model til forklaring af kønsforskelle (Eagly & Wood, 2012). Denne model vil blive uddybet senere i afsnittet.

En *rolle* beskriver et sæt forventninger, der er forbundet med en bestemt social position i en specifik sammenhæng (Koenig & Eagly, 2014, p. 372). Rollebegrebet er centralt i Eaglys oprindelige tanker om køn, og i udviklingen af teorien trak hun på rolleteoretikere inden for sociologien, herunder Simmel, Mead og Goffman. Eagly byggede på tanken om, at rolleforventninger eksisterer i individers sind og deles med andre mennesker, hvilket skaber den sociale konsensus, der danner grundlag for sociale strukturer, kulturer og normer. Rollebegrebet faciliterer således en teori om køn, der tager hensyn til både nære (proksimale) og fjerne (distale) faktorer for mandlig og kvindelig adfærd, herunder påvirkningerne af kultur og sociale strukturer, der bidrager til en variabilitet i denne adfærd (Eagly & Wood, 2012, p. 4f).

I et bogkapitel af Eagly og Wood (2012) beskrives det, at Eagly i sin oprindelige udvikling af social rolleteori var imponeret over Parsons og Bales' (1956) analyse af kvindelige og mandlige roller. Parsons og Bales (1956) beskrev, som nævnt ovenfor, en specialisering af arbejdsopgaver, hvor mændene udviste opgaveorienteret instrumentel adfærd, men kvinderne udviste socioemotional ekspressiv adfærd. Dog fandt Eagly denne analyse ufuldstændig (Eagly & Wood, 2012). Eagly argumenterer for, at kønsrollerne, det vil sige forventningerne til kvindelig og mandlig adfærd, ikke er uundgåeligt bundet til den traditionelle amerikanske "breadwinner-homemaker-model" fra 1950'erne. Hun argumenterer derimod for, at kønsroller er formbare og underlagt forandringer som følge af ændringer i de økonomiske, teknologiske og sociale strukturer, hvori disse roller er indlejret (Eagly & Wood, 2012, p. 6). Dermed læner social rolleteori sig mere mod den socialkonstruktivistiske side i analysen af forskelle og ligheder i kønsrollerne og baserer sig på relativistiske antagelser i forklaringen af kønsrolleforskelle, der anerkender, at virkeligheden kan variere afhængigt af kontekst, kultur og individuelle perspektiver (Fletcher, 1996; Zhu & Chang, 2019).

4.2.1 Mænds og kvinders sociale roller i hjemmet

Kønsroller udgør en væsentlig del af kulturerne og de sociale strukturer i ethvert samfund og udgør derfor også et centralt tema inden for social rolleteori (Eagly & Wood, 2012). Kønsroller beskriver grundlæggende *gender role beliefs* (kønsrolleoverbevisninger) om, hvordan mænd og kvinder bør handle, hvilket resulterer i en række forventninger til de sociale roller, som individet socialiseres til at opfylde (Koenig, 2017, p. 2; Meeussen et al., 2022, p. 79). Kønsrolleoverbevisninger opstår, når individet observerer kvindelig og mandlig adfærd og drager den slutning, at kønnene har tilsvarende dispositioner. Derfor antages det ofte, at mænd og kvinder besidder iboende egenskaber, der passer til kønstypiske roller, hvilket resulterer i fælles overbevisninger, også kaldet *kønsstereotyper* (Eagly & Wood, 2012, p. 2f; Eagly & Wood, 2016b, p. 3). Gennem socialiseringen, hvor individet tillærer og internaliserer samfundet normer, værdier og forventninger, og den deraf følgende dannelse af kønsroller, vil mænds og kvinders adfærd støtte op om og opretholde opdelingen af arbejdet, både på arbejdsmarkedet og i hjemmet (Eagly & Wood, 2016a; Goslin, 1969).

Kvinder og mænd vil altså blive tildelt bestemte roller i samfundet via socialiseringen, herunder også i hjemmet, baseret på deres køn. Samfundets forventninger og normer former disse roller, hvilket skaber adfærdsmønstre, der kan udvikle sig til identitetsstandarder og derefter udgøre en referenceramme for interaktioner og kontekster (Carter, 2014; Eagly & Wood, 2016a).

Social rolleteori tager højde for tværkulturelle variationer i kønsforskellene og argumenterer for, at der eksisterer forskellige roller i forskellige kulturer (Koenig, 2017). Dog beskrives det i et bogkapitel af Koenig (2017), at der findes generelle træk, der går på tværs af kulturer, nemlig forskellige variationer af de *samarbejdsorienterede* og *handlingsorienterede* egenskaber. I industrialiserede samfund vil sociale roller eksempelvis ofte være organiseret således, at kvinder betragtes som de hjemmegående og generelt ansvarlige for omsorgsarbejdet, mens mænd typisk ses som familiens forsørger med en fuldtidsbeskæftigelse inden for den betalte økonomi (Eagly & Wood, 2016a) – en opdeling, der synes at korrelere med beskrivelserne af den instrumentelle og ekspressive rolle i forbindelse med kønsrolleteorien. Inden for social rolleteori forklares denne opdeling dog ved, at der eksisterer aktiviteter, der er mere effektivt udført af enten mænd eller kvinder, og disse stammer ifølge teorien fra stereotype kønsroller og idéer om, at mænd og kvinder tildeles forskellige sociale roller på grund af fysiske kønsforskelle, afhængigt af et samfunds kultur og strukturer (Eagly & Wood, 2012; Eagly & Wood, 2016a). Fordelingen af sociale roller mellem kønnene er ifølge social rolleteori fleksibel, kan ændres over tid og kan variere mellem forskellige samfund og kulturer – men er ikke desto mindre begrænset af iboende egenskaber hos mænd og kvinder samt af samfundets socioøkonomiske udvikling (Eagly & Wood, 2016a).

4.2.2 Kønsrollefordelingen: Et resultat af biosociale processer

Kønsspecifikke roller opstår således ud af en interaktion mellem kønsforskelle i kønnenes fysiske egenskaber og relaterede adfærd, herunder særligt kvinders graviditet og amning samt mænds størrelse og styrke, og de sociale, økonomiske og teknologiske kræfter i samfundet (Eagly & Wood, 2016a). I en nyere videreudvikling af social rolleteori beskrives det, at kønsrolleforskellene og -overbevisningerne ikke blot kan betragtes som et resultat af enten iboende kønsforskelle eller det sociale miljø, men at tildelingen af

forskellige roller er mere kompleks end dette (Eagly & Wood, 2012). I stedet argumenterer Eagly og Wood (2012) for, at forskelle mellem kønnene udvikles gennem en trio af biologiske og psykologiske processer: Regulering af hormonelle ændringer, andre menneskers forventninger og egne selvstandarder. Ud fra denne biosociale teori om sociale roller vil arbejdsdelingen i hjemmet således anses som et resultat af samspillet mellem: 1) biologi, fysisk specialisering med evolutionære rødder i den mandlige og kvindelige opdeling af arbejdet, samt hormonelle udsving i kemiske signaler såsom testosteron og oxytocin, der faciliterer kulturel maskulin og feminin adfærd, og 2) forskellige sociale og samfundsmæssige aspekter, herunder samfundets forventninger og stereotyper, der kan udløse sociale sanktioner og negative reaktioner, hvis de ikke følges, og 3) den personlige internalisering af kønsnormer som selvstandarder (Eagly & Wood, 2012, pp. 2f, 11; Eagly & Wood, 2016a, p. 2f).

Social rolleteori underkender på denne måde ikke de biologiske forskelle mellem kønnene, men medtænker, modsat kønsrolleteorien, biologien sammen med sociale og samfundsmæssige faktorer i interaktion med hinanden i skabelsen af kønsopdelt rolleadfærd (Eagly & Wood, 2016a). På den måde indtager social rolleteori en interaktionistisk position i arv- og miljødebatten, idet teorien argumenterer for, at biologiske og sociale faktorer arbejder sammen om at producere adfærden hos kvinder og mænd, der skaber ulighed i fordelingen af arbejdet i hjemmet (Eagly & Wood, 2013; Eagly & Wood, 2016a). En kompleks interaktion som denne skaber begrænsninger, hvorved et køn udfører bestemte opgaver mere effektivt end det andet i et givent miljø. I det omfang kvinder, mere end mænd, indtager roller, der faciliteres af overvejende samarbejdsorienteret, hjemlig eller underordnet adfærd, bliver tilsvarende egenskaber stereotype for kvinder og en del af den kvindelige kønsrolle (Eagly & Wood, 2012; Ridgeway, 2011). Kvinders reproduktive aktiviteter, såsom graviditet og amning, fungerer ydermere som magtfulde begrænsninger grundet de omfangsrige og tids- og energikrævende omsorgsaktiviteter, der gør det vanskeligt for kvinder at deltage på lige fod med mænd i opgaver, der kræver fart, uforstyrrede aktiviteter, omfangsrig træning og tid væk fra hjemmet. Dette skaber en naturlig opdeling i, hvem der tager det største ansvar i arbejdet i hjemmet (Eagly & Wood, 2012; Ridgeway, 2011).

4.2.3 Den sociale kønsrollefordeling i et historisk perspektiv

Fordelingen af arbejdet i hjemmet reflekterer dermed, ud fra social rolleteori, en specialisering af hvert køn til aktiviteter, hvorved de både er fysisk passende og socialt forventet i et givent samfund (Eagly & Wood, 2012). Social rolleteori åbner dog op for både individuelle forskelle inden for hvert køn såvel som forandringer over tid i den adfærd, der anses for at være typisk for kvinder og mænd. En sådan social forandring kan eksempelvis være skiftet i kvinders erhvervsmæssige roller, hvor kvinder blandt andet får færre børn, uddanner sig mere og har opnået nye karrieremuligheder (Eagly & Wood, 2016b; Luep-tow et al., 2001). Inden for social rolleteori betegnes en sådan forandring som en bevægelse mod en ”maskulinisering af kvinders oplevelser”, hvor kvinder bliver ”mere lig mænd”, for eksempel ved at opnå mere agens og autonomi (Eagly & Wood, 2016b, p. 5). Teorien fremsætter, at der vil ses større forandringer inden for den maskuline adfærd og mindre forandringer i forskellen angående den kvindelige adfærd relateret til omsorg og samarbejde. Samfundsændringer mod større ligestilling mellem mænd og kvinder fremstår altså for nu relativt ensidigt, hvor det er nemmere at tilskrive kvinden maskuline træk end omvendt (Eagly & Wood, 2016b; Ridgeway, 2011). Selvom flere empiriske studier (eg. Akin et al., 2022) tyder på, at mænd i moderat grad har øget deres tid brugt på eksempelvis pasning af børn, har mændene ikke undergået forandringer i samme grad som kvinderne angående de sociale roller (Ridgeway, 2011).

Dette trækker tråde til det, der blev beskrevet i forbindelse med den forrige rolleteori, når man sammenholder biologiske og sociale roller med de historiske ændringer i kønsrollerne og fordelingen af arbejdet i hjemmet. I et empirisk studie af Koenig og Eagly (2014) vendes dette faktum dog til en kritik af social rolleteori. Koenig og Eagly (2014) stiller i forbindelse med en undersøgelse af observationer og stereotyper spørgsmålstegn ved, om der kan ske substantielle forandringer inden for kvinders rolle uden forandringer i kønsstereotyperne om kønnet, når teorien argumenterer for, at menneskets overbevisninger om sociale grupper i samfundet stammer fra deres oplevelser med medlemmerne i denne gruppe i deres typiske sociale roller. Idet, som der blev beskrevet i det historiske afsnit, kvinder i mange år har været på arbejdsmarkedet i forskellige sammenhæng, kan det undre, hvordan kønsstereotyperne ikke er fulgt med denne udvikling.

Sociolog Cecilia Ridgeway (2011) peger dog på en række faktorer, der kan bidrage til, at mennesker har tendens til at falde tilbage på stereotypiske kønsrolleantagelser som løsning på organiseringsproblemerne i fordelingen af arbejdet i hjemmet. Ridgeway (2011) fremhæver, at mennesker selv er opdraget af kønnede medlemmer af husholdninger, og derfor vil de sandsynligvis have erhvervet egenskaber og oplevelser i forhold til husholdningsopgaver, der traditionelt er associeret med deres køn, og det er nemmere at gøre det, man kender. Ligeledes argumenterer Ridgeway (2011, p. 135f) for, at idet kønsopbevisningerne er en vedvarende referenceramme for individets egen adfærd og identitet i hjemmet, er udførelsen af disse opgaver et "symbolsk kønsligt performativt display", der kan vise, at man er et 'godt' medlem af ens egen kønskategori og dermed undgå at modtage kritik ved afvigelser fra egne kønnede opgaver. Netop dette perspektiv vil blive uddybet i kommende afsnit efter følgende opsamling på de rolleteoretiske perspektiver.

4.2.4 Betydningen af arv og miljø i kønsrollefordelingen

Det er et udbredt spørgsmål i forbindelse med det menneskelige liv, hvorfor mænd og kvinder opfører sig forskelligt og indtager forskellige roller både på arbejdsmarkedet og i hjemmet (Eagly & Wood, 2012). Ifølge Eagly og Wood (2012) findes der ingen disciplin eller teori, der giver et suverænt altomfattende svar på dette spørgsmål, men hver disciplin eller teori favoriserer bestemte årsager til fordelingen af roller mellem kønnene. Social rolleteori argumenterer i den forbindelse for, at kønsforskellene i adfærd og fordelingen af arbejdet i hjemmet skyldes samfundsrelaterede faktorer, såsom socialisering, kultur og institutionelle strukturer, snarere end udelukkende biologi, som den tidligere beskrevne kønsrolleteori advokerer for, men afviser heller ikke, at biologiske aspekter har betydning herfor (Eagly & Wood, 2012).

Derved medtænker social rolleteori både biologiske og sociale faktorer i forklaringen af uligheden i kønsrollerne. Gennemgangen af de to rolleteorier viser da også, at det essentialistiske og positivistiske biologiske perspektiv er genstand for meget kritik og generelt fremstår en smule mangelfuld i sin forklaring af forskellene mellem kønnene, hvilket også understøttes af den relativt sparsomme nyere forskning, der udelukkende indtager det biologiske perspektiv via kønsrolleteorien. Social rolleteori anerkender betydningen af både biologiske aspekter, såsom kvinders reproduktive rolle, samt en bred vifte af sociale og

samfundsmæssige faktorer, og argumenterer derfor på relativistisk vis for, at fænomener som fordelingen af arbejdet i hjemmet kan betragtes fra flere synsvinkler og forklares af flere relevante faktorer. Derfor synes social rolleteori muligvis bedre egnet til at forklare og forstå kompleksiteten af forskellene i mænd og kvinders adfærd ved fordelingen af arbejdet i hjemmet end kønsrolleteorien, som giver en relativt ensidig biologisk forklaring på kønsrolleforskellene mellem mænd og kvinder. Det er dog værd at bemærke, at social rolleteori udspringer af oprindelige tanker fra kønsrolleteorien og inkorporerer biologiske elementer i deres bio-sociale udgave af teorien. Derfor synes visse aspekter af den essentialistiske kønsrolleteori stadig at blive anvendt til at belyse forskellene mellem mænd og kvinder i dag.

Det sociale og samfundsstrukturelle synes generelt at spille en central rolle i forståelsen af kønsforskelle. En del af den trio af processer, der ligger til grund for kønsforskellene, som blev beskrevet i forbindelse med social rolleteori, synes at kunne drage nytte af yderligere undersøgelse med hensyn til de sociale faktorer relateret til fordelingen af arbejdet i hjemmet. Dette gælder især det faktum, at stereotyper om kønsroller forstærkes, fordi mennesker som regel overholder kønsrollerne i ønsket om at passe ind, da det giver en form for tilhørsforhold og identitet, der er vigtig for menneskets trivsel (Meeussen et al., 2022). Inkonsistens overfor overbevisningerne og forventningerne til det stereotypiske køn, kan udløse negative sociale sanktioner, social eksklusion og generelt utilfredshed fra andre individer (Eagly & Wood, 2016a; Meeussen et al., 2022). I den forbindelse beskrives det i Eagly og Wood (2016a), at social rolleteori her trækker tråde til andre teorier om de performative aspekter ved kønsopdelt arbejdsdeling i hjemmet, herunder teorien om 'doing gender', hvor adfærd, der er konsistent med kønsrollen, modtager positive reaktioner, hvilket gør det nemmere blot at følge kønsrollernes forventninger. Som det blev nævnt i det foregående afsnit, kan en af de faktorer, der bidrager til at opretholde de kønstypiske roller i hjemmet, være det symbolske aspekt af det kønslige performative arbejde i hjemmet (Ridgeway, 2011). Derfor vil de kommende afsnit kigge nærmere på de performative aspekter af uligheden i fordelingen af arbejdet i hjemmet.

4.3 Performativitet

Dette afsnit ønsker at udforske køn som en performativ og socialt konstrueret kategori, hvilket, i tråd med førnævnte perspektiv på social rolleteori, indebærer, at køn ikke kun anskues som biologisk bestemt, men som noget, der konstrueres gennem sociale normer, forventninger og interaktioner (Carter, 2014). Disse afsnit bygger videre på idéen om den sociale konstruktion af køn, baseret på relativistiske antagelser, som blev introduceret i afsnittet om social rolleteori, dog med fokus på, hvordan individer aktivt 'gør' deres køn i deres daglige liv ved at udføre og reproducere kønsbestemte adfærdsmønstre og identiteter med udgangspunkt i teori om *doing gender*. Sammenholdt med teorierne om køn og roller, argumenterer sociologerne Candace West og Don H. Zimmerman (1987), ophavs-personerne bag teorien om 'doing gender', for, at konceptualiseringen af køn som en rolle vanskeliggør at tilgå og vurdere kønnets indflydelse på andre roller og ydermere reducerer rolletankegangen kønnets forklarende brugbarhed i diskussionen om magt og ulighed. Dette faktum kalder, ifølge West og Zimmerman (1987), på en rekonceptualisering af mænd og kvinder som distinkte sociale grupper, der skabes af historisk forandrende – og generelt ulige – sociale forhold. Af netop denne grund, samt grundet ønsket om at udvide det socialkonstruktivistiske perspektiv på fordelingen af arbejdet i hjemmet, inkluderes teori om performativitet, i form af 'doing gender', i dette speciale. Perspektivet forventes at kunne bidrage med centrale pointer om de performative elementer i skabelsen af ulighed mellem kønnene og kaste lys på aspekter af nutidens husholdningskonstellationer, som de nuværende beskrevne rolleteorier ikke har kunnet forklare.

4.3.1 Doing gender-teorien

'Doing gender'-teorien om køn er centreret om idéen om, at køn konstrueres gennem handlinger hos den handlende, det vil sige individet, og hvordan symbolske og performative dimensioner spiller en rolle i denne proces. Ifølge 'doing gender'-teorien er køn noget, vi gør eller udfører, mere end noget, vi er, og det er noget, mennesket udfører i daglige interaktioner, hvor de holdes moralsk ansvarlige for disse handlinger (Lui, 2013, p. 21f; Risman & Davis, 2013, p. 740f). Teorien har sine rødder inden for socialpsykologien, og understreger vigtigheden af symbolsk interaktionisme i forståelsen af køn samt trækker på etnometodologien og Erving Goffmans (1976) terminologi om *role-display* (West & Zimmerman, 1987; West & Zimmerman, 2009).

Dette afspejles blandt andet i teoriens generelle afvisning af idéerne om, at mennesker automatisk socialiseres ind i rigide kønsroller eller udvikler relativt fastlåste holdninger og kønsmæssige personligheder. I stedet betragtes subjektet som aktivt, dog begrænset af situationelle krav, sociale strukturer og magtubalancer, og køn betragtes som en konstruktion, der skabes og opretholdes gennem interaktioner samt sociale og kulturelle praksisser (Coltrane, 2000, p. 1213). West og Zimmerman (1987) skelner mellem *sex* (biologisk køn), *sex-category* (kønskategori) og *gender* (socialt køn) for at illustrerer vigtigheden af den performative forbindelse mellem krop og køn. Et individs *biologiske køn* bestemmes gennem samfundsdefinerede og -aftalte biologiske opdelinger (West & Zimmerman, 2009, p. 4). *Kønskategori* bruges som en "repræsentant" (proxy) for kønnet, der afhænger af, om kønnet udføres korrekt, for at man kan blive accepteret inden for kategorien. Kønskategori er ikke altid det samme som det biologiske køn, idet det etableres gennem påkrævede identitetsudtryk, eksempelvis kønsspecifikt tøj, hårstil og adfærd (West & Zimmerman, 1987, p. 127; West og Zimmerman, 2009, p. 4). *Socialt køn* beskriver aktiviteter, hvor individet håndterer situeret adfærd i lyset af normative forståelser af holdninger og aktiviteter passende for sin kønskategori (West & Zimmerman, 2009, p. 4f). At gøre krav på ens kønskategori kræver, at mænd og kvinder udfører deres køn, og ved at konceptualisere køn som noget vi 'gør', lægger teorien vægt på måderne, hvorpå adfærd kan forstærkes, begrænses og overvåges i sociale interaktioner (Risman & Davis, 2013).

Ifølge 'doing gender'-teorien betragtes køn som noget, der konstant konstrueres og opretholdes af de handlende individer, der antager og udspiller roller i samfundet gennem interaktioner i dagligdagen. Mange roller og opgaver i samfundet har tendens til at være kønsmæssigt opdelte, og aktiviteter har kønsmæssig betydning både for dem, der udfører dem, og for dem, der observerer dem (Carter, 2014). Individet udfører aktivt deres kønsidentitet i sociale sammenhænge, og dette sker gennem handlinger, adfærd og sprog, der passer til de forventede normer og stereotyper for deres køn i samfundet. Når den handlende opfylder forventningerne til de "handlingsmønstre" (scripts), der findes for kønnede aktiviteter, udfører de deres køn, det vil sige, at de er 'doing gender' (Carter, 2014, p. 246). At udføre en opgave eller aktivitet associeret med et specifikt køn skaber og fastholder mening, der definerer, hvem man er, og hvad det betyder at være mand eller kvinde, maskulin eller feminin (Carter, 2014).

Inden for 'doing gender'-perspektivet er køn altså en rutinemæssig, metodisk og vedvarende præstation, som individet udfører. Teorien skifter derved fokus fra noget internt i individet, en egenskab, til at have blik for de interaktionelle og institutionelle arenaer for køn, anset som et udviklet træk fra sociale situationer (Carter, 2014). Det er individet, der udfører kønnet, men det er en situeret handling udført i den virtuelle eller virkelige tilstedeværelse af andre, som antages at være vidende om kønnets produktion (Carter, 2014; West & Zimmerman, 2009). 'Doing gender' er uundgåelig på grund af de sociale konsekvenser ved inkonsistens i kønskategori-medlemskabet, og 'truslen' om ansvarlighed får mange individer til at udføre deres køn på kulturelt normative måder, fordi ansvaret medfører en øget sandsynlighed for interaktionelle omkostninger og sanktioner, hvis man udfører ikke-normative versioner af sit køn (Lively et al., 2014). Hvis individet udfører sit køn passende, opretholder, reproducerer og legitimerer det på den måde institutionelle strukturer baseret på køns kategorier, og selve handlingen, der ligger bag 'doing gender', bliver derved en måde at legitimere en af de mest fundamentale opdelinger i samfundet – mænd og kvinder (Carter, 2014; West & Zimmerman, 2009).

4.3.2 Performative kønsprocesser i hjemmet

Med fokus på fordelingen af arbejdet i hjemmet kan 'doing gender'-teorien kaste lys på, hvordan mennesker reproducerer og forstærker traditionelle kønsnormer gennem deres handlinger og interaktioner, og hvorfor nogle opdelinger mellem kønnene forbliver særligt modstandsdygtige over for forandring mod øget ligestilling (Christopher, 2024). Ifølge 'doing gender'-teorien anses uligheden i fordelingen af arbejdet i hjemmet som et resultat af 'doing gender'-processer, der skaber og former kvindeligt og mandligt arbejde. Det er gennem vedvarende aktiviteter, hvor kvinder og mænd udfører deres køn ved at praktisere kulturelt etableret adfærd, udseende, manerer og andre signaler, som anses som udtryk for feminine eller maskuline naturer, hvilket er med til at skabe forskelle mellem kvinder og mænd (Lui, 2013). Ifølge den performative og kønskonstruktivistiske 'doing-gender'-teori kan det at påtage sig bestemte opgaver i hjemmet give mulighed for at demonstrere over for en selv, andre individer og samfundet generelt, at man er et kompetent medlem af ens køns kategori med kapacitet til og et ønske om at udføre passende køns-mæssig adfærd, der stemmer overens med de forventede kønsroller (Christopher, 2024; Coltrane, 2000).

Den kontinuerlige vedholdenhed i uligheden i fordelingen af arbejdet i hjemmet kan ifølge 'doing gender'-teorien anskues som et resultat af, at mænd og kvinder udfører forskellige opgaver, fordi disse praksisser bekræfter og reproducerer kønsbestemte selv, og derved reproducerer og forstærker en kønsmæssig interaktionsorden eller magtrelation (Coltrane, 2000). Det at indgå i husarbejdet kan eksempelvis anskues som knyttet til en opfattelse af det at være en god mor eller en god hustru, fordi det er kulturelt feminine opgaver at passe hjemmet og børnene, og ved at udføre disse opgaver, 'adlyder' kvinderne kønsnormerne og forventningerne til disse (Lui, 2013). Kvinder, som derimod afviser at tage sig af opgaverne i hjemmet, kan holdes ansvarlige herfor, mens mænd, som afviser at påtage sig disse, ikke på samme måde bliver holdt ansvarlige, hvilket tydeliggør magtforholdet forankret i de normative kønsroller i forhold til fordelingen af arbejdet i hjemmet (Lively et al., 2014). Det betyder eksempelvis, at de fleste mennesker vil anse kvinden, i højere grad end manden, som ansvarlig, hvis hjemmet ikke er ryddeligt eller hvis børnene har beskidt tøj på (Evertsson & Nermo, 2007). På samme måde vil mænd, der eksempelvis arbejder deltid mens børnene er små, kunne opfattes som mindre maskuline, fordi de vælger at prioritere hjemmet og familien over deres arbejde uden for hjemmet. 'Doing gender'-processer betyder altså, at uanset om individet ønsker at leve op til feminine eller maskuline normer, risikerer de at blive evalueret ud fra disse (Evertsson & Nermo, 2007).

4.3.3 Doing gender i postmoderne hjem

Foruden at belyse de performative aspekter af arbejdet i hjemmet, kan 'doing gender'-teorien også bidrage med et perspektiv på, hvorfor uligheden i hjemmet vedvarer, selv i mindre traditionelle hjem, såsom i husstande, hvor kvinden tjener mest, men stadig udfører størstedelen af arbejdet i hjemmet (Lui, 2013) – en postmoderne nutidig husholdningskonstellation, som en teori såsom kønsrolleteorien kan have svært ved at forklare. Et empirisk studie af Evertsson og Nermo (2004) har undersøgt familiers fordeling af arbejdet i hjemmet i Sverige og USA. I studiet beskrives husholdningsarbejdet som en "arena, hvor kønnet kan skabes symbolsk", hvilket betyder, at køn anses som den vigtigste faktor i forudsigelsen af fordelingen af arbejdet i hjemmet (Evertsson & Nermo, 2004, p. 1272). Husarbejdet kan her anses som en symbolsk udførelse af kønsrelationer, hvor arbejdet i hjemmet, der traditionelt knyttes til kvindens rolle i hjemmet, fungerer som en arena, hvor

kvinden kan udføre sit køn (Evertsson & Nermo, 2004, p. 1272f). I en, hvad der i artiklen betegnes som, ukonventionel familie, hvor kvinden har en højere indkomst eller et arbejde med en højere status end manden, kan dette perspektiv altså forklare, hvorfor kvinden i de fleste tilfælde (eg. Ruppanner et al., 2017) stadig udfører størstedelen af arbejdet i hjemmet. Evertsson og Nermo (2004) argumenterer for, at når mænd har svært ved at opretholde deres traditionelle familierolle som hovedforsørgeren ved eksempelvis at arbejde flest timer eller have et arbejde med større status og højere løn, vil både manden og kvinden opføre sig på måder, der neutraliserer deres, omend blot antagede, 'overtrædelser' af kønsnormerne for maskulinitet og feminitet. Dette kan for eksempel ske ved, at manden mindsker den tid, han bruger på husarbejde, eller at kvinden påtager sig flere opgaver i hjemmet. Begge køn handler på disse måder for at forsøge at neutralisere ikke-normative forsørgerroller i husarbejdet, hvilket kaldes for *gender deviance neutralizing behaviour* (Evertsson & Nermo, 2004, p. 1274). Evertsson og Nermos (2004) empiriske studie er inkluderet for at belyse, hvordan teori om performativitet kan forklare aspekter af moderne husholdningers fortsatte ulighed i fordelingen af arbejdet i hjemmet og hvordan vedholdenheden af den traditionelle arbejdsdeling kan fortsætte i moderne husholdningskonstellationer i dag.

Forud for udforskningen af 'doing gender'-perspektivets bidrag til forståelsen af uligheden i fordelingen af arbejdet i hjemmet, blev det beskrevet, hvordan individets 'doing gender'-aktiviteter opretholder, reproducerer og legitimerer institutionelle og samfundsmæssige strukturer og derigennem retfærdiggør opdelingen mellem mænd og kvinder i samfundet (Carter, 2014; West & Zimmerman, 2009). Køn fungerer som et magtfuldt ideologisk redskab, der har potentiale til at skabe, reproducere og legitimere valg og begrænsninger baseret på kønskategoriene (West & Zimmerman, 2009). Dette er i tråd med, at denne form for teori, teorier om performativitet, som 'doing gender' tilskriver sig, er fremtrædende i dag blandt postmoderne feminister, især inden for tredje bølge feminismen, og informerer arbejdet hos blandt andet queerteoretikere og feminister såsom Judith Butler (Bublitz, 2022; Inglis & Thorpe, 2018). Vi kan ikke se bort fra, at vi lever i et samfund med strukturer, der påvirker os ud fra vores køn, eksempelvis gennem sociale strukturer, der opretholder ulighed og undertrykkelse.

Det faktum, at der fortsat eksisterer ulighed i Skandinavien (eg. Halleröd, 2005; Staland-Nyman et al., 2008), hvilket er udgangspunktet i dette speciale, gør det særligt interessant at undersøge de underliggende strukturer, der opretholder uligheden i lande, der ellers har socialpolitikker, der har til formål at modarbejde uligheden i samfundet (Bernhardt et al., 2008). De følgende afsnit vil derfor skifte perspektiv fra individuelle, interaktionelle og interpersonelle niveauer til et mere strukturelt niveau for at undersøge, hvordan sociale strukturer spiller en rolle i forhold til uligheden i fordelingen af arbejdet i hjemmet.

4.4 Det socialstrukturelle perspektiv

Generelt har det i dette speciale indtil videre være umuligt at undgå at diskutere samfundet og dets sociale strukturers indvirkning på fordelingen af arbejdet i hjemmet. Disse sociale strukturer er blevet adresseret i alle de teoretiske perspektiver indtil videre, hvor forskellig betydning er blevet tillagt dem. Inden for teori om social rolleteori og 'doing gender', og herunder også teori om socialisering, er samfundet i fokus. Individer tillærer, internaliserer, udfører og reproducerer samfundets normer, værdier og rolleforventninger gennem sociale strukturer, så individet kan deltage effektivt som medlem af samfundet. Selv i den biologiske og mere essentialistiske kønsrolleteori nævnes det, at sociale roller er naturligt forbundet med at være mænd eller kvinde på grund af biologiske forskelle, og der eksisterer en specialisering af hvert køn til aktiviteter, hvor de er fysisk passende og socialt forventede i et givent samfund. Generelt tyder dette på, at samfundet har behov for at opfylde en række funktioner, hvori mænds og kvinders forskellige roller indgår og muliggør, at samfundet kan fungere så optimalt og effektivt som muligt. Ved at opfylde disse roller, ved at indgå i passende kønsspecifik adfærd og aktiviteter, medvirker kvinder og mænd til at opretholde, reproducere og legitimere samfundsmæssige strukturer og derved retfærdiggør opdelingen mellem kønnene i samfundet (Carter, 2014). Køn fremstår derfor, som nævnt i det forrige afsnit, som et magtfuldt ideologisk redskab, og det er derfor relevant at udforske aspekter af det mere samfundsmæssige og strukturelle grundlag for den vedvarende ulighed mellem kønnene (Calasanti & Bailey, 1991; West & Zimmerman, 2009). De kommende afsnit har derfor ikke blot fokus på individuelle interaktioner og adfærd, men åbner også op for et bredere samfundsmæssigt perspektiv på strukturernes magt i forhold til at opretholde uligheden mellem kønnene i hjemmet. Dette vil blive udforsket med udgangspunkt i teori om *care feminism* (omsorgsfeminisme).

4.4.1 Omsorgsfeminisme

Feministisk teori argumenterer overordnet for, at man ikke kan undersøge køn uden også at tage sociale strukturer i betragtning, såsom sociale klasser, økonomi, patriarkatet og kapitalismen. Feministisk teori indbefatter en politisk bevægelse indeholdende en bred vifte af politiske idéer, teorier og empiriske studier, der ønsker at udfordre det, der anses for at være undertrykkelse af kvinder af sociale strukturer (Inglis & Thorpe, 2018). Inden for den feministiske teoris historie skelnes der mellem forskellige bølger. Idet disse allerede er blevet redegjort for i det historiske afsnit, vil der her blot være fokus på anden bølge, idet denne fremkommer central i dette afsnit. Anden bølge feminisme omfatter en mere international kvindebevægelse med forskellige feministiske grupperinger med fokus på det bredere sociale og politiske liv, dog med en række fælles temaer såsom ”det personlige er politisk” og debatten om det private versus det offentlige, herunder også et øget fokus på undertrykkelsen af kvinder i hjemmet. I løbet af anden bølge af feminismen skiftede fokus på ubetalt arbejde i hjemmet fra at være et personligt problem for individuelle kvinder til at blive anset som både symptomer og produkter af bredere undertrykkende kønsrelationer og former for social organisering (Inglis & Thorpe, 2018).

Inddragelsen af feministisk teori vil i dette speciale have fokus på feministisk teori om omsorg og ubetalt arbejde i hjemmet, som især har været i fokus siden anden bølge feminisme. Feministisk teori har på tværs af flere discipliner bidraget med betydningsfulde forståelser af omsorg – et fænomen, der udgør et centralt feministisk problem, da omsorgen forbliver kønsmæssigt opdelt, hvilket har vigtige implikationer for blandt andet kvinders muligheder, økonomi og psykosociale trivsel (Calasanti & Bailey, 1991; Himmelweit & Plomien, 2014). Omsorgsfeminismen udviser generelt en skepsis over for de mere positivistiske biologiske forklaringer af den kønsmæssige opdeling i arbejdet, hvor uligheden fremstår som noget naturligt, og argumenterer i stedet for, at strukturelle analyser, som knytter organiseringen af familielivet og arbejdet i hjemmet til den bredere sociale opdeling i det kapitalistiske og patriarkalske samfund (Graham, 1991). Omsorgsfeministerne afviser idéerne om, at aktiviteter i hjemmet kan karakteriseres som kvindens naturlige pligter og ønsker at udfordre de biologiske og ideologiske konceptualiseringer af familien, som opretholder eksempelvis patriarkalske strukturer (Forrester, 2022).

I den sammenhæng situerer omsorgsfeministerne arbejdet i hjemmet som undertrykkelse under patriarkatet og kapitalismen og anser arbejdet i hjemmet som reproduktionsaktiviteter heraf (Forrester, 2022, p. 1280). Dette kan ses i sammenhæng med omsorgsfeminismens ophav. Omsorgsfeminismen har rødder i *omsorgsetikken* (ethics of care), herunder blandt andet den amerikanske psykolog og feminist Carol Gilligans arbejde fra 1980'erne, der ud fra Kohlbergs moralske teori, beskriver forskellene mellem mænds moral, med fokus på autonomi, retfærdighed og rettigheder, og kvinders moral, med fokus på relationer, behov og ansvar for andre mennesker (Tong & Botts, 2018). I sit arbejde understreger Gilligan, at kvinders moral ikke skal underkendes som 'dårligere' end mænds, og udtrykker en bekymring over, at man har tendens til at overvurdere videnskabelig, objektiv og rationel tænkning og underkende de mere omsorgsfokuserede aspekter og løsninger. Lignende tanker deler den amerikanske filosof Nel Noddings, der ligeledes observerede, at traditionel etik har favoriseret teori over praksis, maskuline over feminine værdier, og haft tendens til at undervurdere og -værdisætte omsorgen (Tong & Botts, 2018).

Omsorg defineres som ubetalt reproduktivt arbejde i hjemmet og personlige ydelser udført inden for familien, og dækker typisk over en bred vifte af opgaver i hjemmet (Graham, 1991, p. 61; Graham, 1993, p. 461). Definitionen udvides i dele af den omsorgsfeministiske litteratur til at omfatte omsorg rettet mod en selv og andre, såsom pasning af børn, vedligeholdelse af fysiske områder såsom hjemmet, organisering af ressourcer såsom indkøb, rengøring og reparationer samt processer i forbindelse med artens reproduktion, såsom graviditet (Hester, 2018, p. 345; Himmelweit & Plomien, 2014, p. 446f). Traditionstvis, og stadig i dag, udføres disse opgaver primært af kvinder for enten lav eller ingen løn, og generelt bliver disse opgaver ofte negligeret i debatten om arbejde (Hester, 2018). Omsorgsfeminismens definition af omsorg har fokus på køn som det dominerende system af sociale relationer samt de ideologiske processer, der bekræfter kvinder som omsorgspersonerne (Graham, 1991, p. 61; Graham, 1993, p. 461). Dette fokus på omsorg kom særligt i fokus inden for den feministisk forskning i slutningen af 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne i forbindelse med anden bølges fokus på debatten om privat versus offentlig og dennes bidrag til undertrykkelse af kvinder i hjemmet (Forrester, 2022; Graham, 1993).

4.4.2 De private og de offentlige sfærer

Inden for omsorgsfeminismen er skellet mellem den private og den offentlige sfære, og hvordan dette skel har bidraget til at undervurdere og trivialisere kvinders erfaringer i hjemmet knyttet til omsorgsopgaver, reproduktion og generelt aktiviteter i husholdningen, relevant at udfolde yderligere (Fjørtoft, 2002). Private versus offentlige sfærer har traditionelt opdelt det, der ansås som værende arbejde versus 'ikke-arbejde', hvorunder kvindens arbejde i hjemmet har hørt under sidstnævnte. Dette har medført en undervurdering af kvinders arbejde i hjemmet som noget, der kunne betegnes som 'ikke-arbejde' (Baldock, 1998; Fjørtoft, 2002). Omsorgsfeminismen anser skellet mellem private og offentlige sfærer som en 'falsk opdeling' og argumenterer for vigtigheden af at anerkende, hvor centralt kvinders ubetalte arbejde også er i den offentlige sfære, eksempelvis i form af omsorgsarbejde, og hvordan disse komplekse dimensioner er sammenflettet (Baldock, 1998; Graham, 1991).

Dette kommer eksempelvis til udtryk ved, at omsorgen gennemsyrrer individets liv, og idéen om, at omsorg er en separat sfære i kvinders moralske og emotionelle arbejde, stemmer ikke overens med den daglige virkelighed (Fisher & Tronto, 1990). Desuden kritiseres skellet mellem offentlig og privat sfære for at være ideologiske koncepter, der beskriver idealiserede familieformer (Graham, 1991). Dog kan disse sfærer give et indblik i, hvor opdelingen i kvinders og mænds arbejdsopgaver, samt undervurderingen af kvinders opgaver i hjemmet, stammer fra. Den *offentlige sfære* beskriver regeringen og det civile samfund, som ofte er der, hvor mænd, på baggrund af kvinders ubetalte arbejde, engagerer sig i betalt arbejde til gavn for det kapitalistiske samfund (Clement, 1996, p. 67; Graham, 1991, p. 66). Den *private sfære* beskriver typisk hjemmet, familien og personlige relationer, hvor kvinders ubetalte arbejde finder sted (Clement, 1996, p. 67; Graham, 1991, p. 66). Disse aktiviteter kendetegnes ved, at de typisk bunder i følelser, empati, tillid og omsorg. Ifølge omsorgsfeministerne bør disse kvaliteter anerkendes, men opretholdelsen af skellet mellem private versus offentlige sfærer bidrager til en fortsat undervurdering af kvinders arbejde i hjemmet og generelt (Fjørtoft, 2002).

4.4.3 Arbejdet i hjemmet i et strukturelt perspektiv

Omsorgsfeminismen har altså fokus på vigtigheden af omsorgsarbejdet, herunder det ubetalte arbejde i hjemmet, der ofte pålægges kvinder, og dets værdsættelse i samfundet. Teorien rummer en kritik af traditionelle kønsroller, patriarkatet og kapitalismen, som medfører en undervurdering af omsorgsarbejdet samt forstærker den kønsmæssige opdeling af arbejdet (Fisher & Tronto, 1990; Graham, 1991). Man kan derfor tale om en form for magt inden for husholdningen, hvorved kvinder indtager en rolle, der tildeler dem en lavere status i samfundet (Calasanti & Bailey, 1991).

I en artikel af sociologerne Calasanti og Bailey (1991) undersøges fordelingen af arbejdet i hjemmet i relation til det kapitalistiske og patriarkalske samfund ud fra en socialistisk-feministisk tilgang. Calasanti og Bailey (1991) argumenterer, på lige fod med omsorgsfeministerne, for at kapitalismen og patriarkatet er ansvarlige for den nuværende fordeling af arbejdet i hjemmet og for at køn kan anskues som strukturelt, relationelt og symbolsk differentieret mellem mænd og kvinder. Under kapitalismen udvidede patriarkatet sig fra den private til den offentlige sfære, hvilket man ser i nutidens samfund, i form af at mænd dominerer kvinder i begge sfærer (Calasanti & Bailey, 1991). Kapitalismen og patriarkatet skal her ses som ”interrelaterede sfærer af social undertrykkelse”, ifølge Calasanti og Bailey (1991, p. 38f).

Calasanti og Bailey (1991) giver følgende eksempel: Kvinder begynder gradvist at deltage på det betalte arbejdsmarked i slutningen af det 18. århundrede, hvilket møder modstand fra de mandlige arbejdere. Kapitalismen medfører, at kønnene opdeles erhvervs-mæssigt og lønmæssigt. Indførelsen af en ’family wage’, udbetalt udelukkende til mændene, presser kvinderne tilbage i hjemmet. Kvinder degraderes til den domestiske sfære og bliver økonomisk afhængige af mændene, hvilket forstærker mændenes overlegenhed. Kvinder, der arbejder uden for hjemmet, udfører i realiteten dobbeltarbejde (jf. Hochschild & Machung, 2003). Fordelingen af arbejdet i hjemmet i dag kan således ses som en konsekvens af den historiske transformation af kapitalisme og patriarkatet, som sætter rammerne for menneskers private og offentlige liv og ideologisk definerer kvinders rolle som værende i hjemmet (Calasanti & Bailey, 1991).

I forhold til afgrænsningen i dette speciale fremhæver Calasanti og Bailey (1991) et konkret svensk eksempel. Hjemmet og børnene er stadig primært kvindernes ansvar, hvilket afspejler, at den private sfære stadig er kvindernes domæne i Sverige. På samme måde ses patriarkatet i den betalte arbejdskraft, den offentlige sfære, hvor kvinder typisk ses i lavtlønnede jobs, især inden for omsorgsområdet (Calasanti & Bailey, 1991). Disse eksempler antyder, at både patriarkatet og kapitalismen spiller en rolle i fordelingen af arbejdet mellem mænd og kvinder, og kaster lys over, hvor denne opdeling stammer fra, og hvordan den vedligeholdes, som generelt er det, det omsorgsfeministiske perspektiv har bidraget med indsigter i, i disse afsnit. Omsorgsfeminismen har dog også været genstand for en række kritikpunkter i både nyere og ældre litteratur (eg. Forrester, 2022; Graham, 1991). Især måden, hvorpå omsorg defineres, kan medføre, at andre former for hjemmebaseret omsorg, der ikke er formet af ægteskab eller familierelationer, overses. Det kan eksempelvis omfatte individer, der er ansat til at yde omsorg i familier, der ikke er deres egne, hvilket kunne bidrage til at udvide det relativt ensidige perspektiv på social opdeling, der eksisterer inden for den omsorgsfeministiske litteratur indtil videre (Graham, 1991; Graham, 1993). Kritikken kommer primært fra Black Feminists, der argumenterer for, at arbejdende kvinder af anden etnisk herkomst end hvide vestlige kvinder med lav løn, som udfører de samme opgaver, men ikke i deres eget hjem, ofte overses i den omsorgsfeministiske litteratur, selvom der også er tale om undertrykkelse (Forrester, 2022). For disse kvinder er tid brugt hjemme hos deres egne familier en luksus, de ikke har råd til. Der argumenteres her for, at begrebet 'husarbejde' også bør inkludere servicering, vedligeholdelse og omsorgsarbejde, både betalt og ubetalt (Forrester, 2022).

5. Diskussion

Som nævnt i indledningen til de teoretiske afsnit, synes det ikke sandsynligt, at der findes én altomfattende forklaring på uligheden i den kønsopdelte arbejdsfordeling i hjemmet. Gennemgangen af de forskellige teoretiske perspektiver tyder på, at fordelingen af arbejdet i hjemmet er kompleks og kan forstås på en pluralistisk og antireduktiv måde. Dette forsøges opnået i nærværende speciale ved at inddrage en bred vifte af teoretiske perspektiver med forskellige syn på årsagerne til kønsforskellene og ved at adressere både individuelle, interaktionelle, samfundsmæssige og strukturelle faktorer, som bidrager til

forståelsen og forklaringen af fordelingen af arbejdet i hjemmet og den ulighed, der ses i denne sammenhæng. I nærværende speciale er dette blevet gjort ved at integrere både biologiske, socialkonstruktivistiske og strukturelle teorier i forståelsen af fænomenet. Disse teorier forklarer forskellige aspekter af fænomenet på hver sin måde og med deres syn på virkeligheden og kønsforskelle, baseret på enten mere realistiske eller relativistiske antagelser. Ingen af de medtagne teorier synes fuldt ud på egen hånd at kunne forklare kompleksiteten i fænomenet, men i sammenhæng giver de et solidt bud herpå. Hver teori har potentiale til at bidrage til forståelsen af arbejdsdelingen i hjemmet, men de har også hver deres mangler eller 'blinde vinkler' i deres tilgang til forståelsen af forskelle mellem kønnene. De første tre afsnit i denne diskussion vil opsummere netop dette og indeholde en række metateoretiske overvejelser om teoriernes bidrag og mangler i forståelsen af fordelingen af arbejdet i hjemmet samt det videnskabsteoretiske grundlag, som teorierne bygger disse antagelser på. Dette vil i de følgende afsnit blive præsenteret hver for sig, men skal forstås som en integreret helhed, hvilket afsnittet efterfølgende vil diskutere. Hver af de præsenterede teorier rummer også nye perspektiver og bud på forandringspotentialer mod en øget ligestilling, som ligeledes vil blive diskuteret hver for sig og til sidst blive sammenfattet i et helhedsperspektiv i det sidste afsnit i denne diskussion.

5.1 Kønsforskelle: Determineret af biologien?

Ifølge kønsrolleteorien, vil kønnene påtage sig positioner og opgaver i hjemmet på baggrund af biologiske prædispositioner. Kønsrolleteorien argumenterer for, at visse adfærdsmønstre, karakteristika og sociale roller naturligt knytter sig til enten manden eller kvinden på grund af biologiske forskelle (Ah-King & Ahnesjö, 2013). Heri ligger, at mænd typisk antager en instrumentel rolle som forsørger uden for hjemmet, mens kvinder tager sig af hjem og børn i en ekspressiv rolle (Pease, 2017). Kønsrolleteorien forudsætter således, at der eksisterer reelle biologiske forskelle mellem kønnene, som er deterministiske og uforanderlige. Disse forskelle medfører en fordeling af mænd og kvinder til forskellige sociale positioner og opgaver i samfundet og i hjemmet. Derfor påtager mænd og kvinder sig en større eller mindre del af ansvaret og opgaverne i hjemmet og med børnene baseret på deres biologiske køn (Hesselbart, 1981).

Denne forklaringsmodel af arbejdsdelingen fremhæver et realistisk syn på kønsforskellene, hvilket bidrager med et perspektiv på fordelingen af arbejdet i hjemmet, der tilskriver den universelle biologi størst betydning og ser kønsforskelle som essentialistiske, det vil sige uforanderlige og altafgørende for forståelsen af fordelingen af husarbejdet (Borchorst & Dahler, 2015; Christensen, 2014). Et eksempel på dette inden for rammen af dette speciales emne kunne være kønsrolleteoriens fremhævelse af, at kvinder biologisk set er disponeret til at være dem, der føder og ammer børn, og at denne biologiske forskel mellem mænd og kvinder er en objektiv kendsgerning. Ifølge kønsrolleteorien eksisterer der en objektiv virkelighed bestående af biologiske forskelle mellem kønnene, uanset om kvinder også socialiseres til den feminine rolle eller samfundet forventer, at disse 'opgaver' bliver udført af det kvindelige køn (Fletcher, 1996). En sådan biologisk forskel understreger vigtigheden af ikke blot at forkaste det essentialistiske biologiske perspektiv, men at anerkende de biologiske forskelle mellem mænd og kvinder og deres indvirkning på fordelingen af arbejdet i hjemmet, især når det kommer til graviditet, amning, børnepasning og kvinders muligheder på det betalte arbejdsmarked. Disse faktorer fremstår relevante uanset det perspektiv, man ellers betragter mænds og kvinders rollefordeling i hjemmet ud fra.

Det kan imidlertid være problematisk, hvis man, som kønsrolleteorien, udelukkende anskuer kønsforskelle ud fra et objektivt, uforanderligt og realistisk synspunkt, der antager en universalitet i mænds og kvinders adfærd (Derksen, 2010). Som det også blev beskrevet i teoriafsnittet, har dette relativt ensidige perspektiv på et komplekst fænomen, som arbejdsfordelingen i hjemmet er, ført til en række gennemgående kritikpunkter inden for forskningslitteraturen. Disse kritikpunkter fokuserer primært på den deterministiske og fundamentalt statiske karakter af teorien, som lægger stor vægt på en normativ standard baseret på hvid, middelklasse og heteroseksuel maskulinitet og feminitet. Kønsrolleteorien formår dermed ikke at forklare de nuancer og forskelle samt den diversitet, der eksisterer i det 21. århundredes husholdnings- og forholdskonstellationer (Ah-King & Ahne-sjö, 2013; Carter, 2014; Lui, 2013).

Kønsrolleteorien overser desuden andre centrale aspekter af virkeligheden, herunder det sociale og samfundets rolle samt forskellige konteksters, livsfasers og kulturers betydning for arbejdsfordelingen. Af disse årsager kan det diskuteres, hvorvidt kønsrolleteorien kun opnår en begrænset forståelse af køn, kønsroller og kønsforskelle i fordelingen af arbejdet i hjemmet (Risman & Davis, 2013).

En teori som kønsrolleteorien, der fremhæver et uforanderligt og deterministisk syn på køn og kønsroller, levner heller ikke meget plads til forandring i den nuværende ulige fordeling mellem kønnene, som der efterspørges perspektiver på i dette speciales problemformulering. Hvis man anskuer fordelingen af arbejdet i hjemmet ud fra et kønsrolleteoretisk synspunkt, vil lighed og ligestilling formentlig indebære opdelt opgaver mellem kønnene baseret på deres biologiske dispositioner (Hesselbart, 1981). Dette betyder, at ifølge et perspektiv som kønsrolleteorien, er der muligvis allerede opnået så meget ligestilling som muligt, idet denne altid vil være begrænset af de biologiske givne udgangspunkter hos begge køn. Dette syn på kønsrollerne strider dog imod de empiriske studier, der er blevet inkluderet i dette speciale, som både understreger en fortsat ulighed mellem kønnene og ikke mindst understreger kønnenes, særligt kvindernes, opfattelse af fordelings berettigelse og oplevede uretfærdighed i den forbindelse (eg. Nordenmark & Nyman, 2003).

Det tyder altså ikke umiddelbart på, at man skal kigge i den uforanderlige biologiske kønsrolleteoretiske retning, hvis man ønsker at skabe forandring i måden hvorpå mænd og kvinder fordeler arbejdet i hjemmet mellem sig i det 21. århundredes Skandinavien. På grund af den forholdsvis omfattende kritik af denne realistiske tilgang til køn og kønsforskelle i de seneste årtier har forskningen på området i stigende grad kigget mod relativismen for nye perspektiver på kønsforskellene, der medtænker sociale, konstruktivistiske, symbolske og performative aspekter (Fletcher, 1996), som en teori som kønsrolleteorien ikke har fokus på. Derfor vil denne diskussion nu vende blikket mod den essentialistiske biologiske tilgangs modpol: De konstruktivistiske og performative perspektiver.

5.2 Kønsforskelle: Et socialt og symbolsk-konstrueret fænomen?

De biologiske aspekter afvises ikke fuldstændigt inden for social rolleteori, der inkorporerer biologiske faktorer, hormoner og specialiseringer i deres model af biologisk-psykologiske processer, der påvirker kønsrollefordelingen. Dog understreger social rolleteori, at de roller, som kønnene indtager, i høj grad er påvirket af den sociale opdeling af kvinder og mænd i forskellige roller i samfundet, hvor man antager, at visse aktiviteter udføres mere effektivt af enten kvinder eller mænd (Eagly & Wood, 2012). Denne påvirkning skyldes faktorer relateret til de sociale strukturer, socialiseringsprocesser samt andres og samfundets forventninger, normer og stereotyper om køn og kønsroller (Eagly & Wood, 2016a). Social rolleteori integrerer dermed både biologiske, sociale og psykologiske aspekter i forklaringen af, hvorfor der sker en opdeling i sociale roller mellem kønnene (Eagly & Wood, 2012), men lægger primært vægt på de sociale og samfundsmæssige aspekter i denne sammenhæng. Dette stemmer godt overens med fundene fra litteraturreviewet, som heller ikke umiddelbart indikerer, at der findes mange empiriske studier, der anvender en udelukkende biologisk kønsrolleteoretiske tilgang i forklaringen og undersøgelsen af arbejdsfordelingen i hjemmet. I litteraturreviewet er fokus også i høj grad på de sociale aspekter, ofte i kombination med andre perspektiver relateret til sociale strukturer og performativitet, for eksempel i studier, der fremhæver, hvordan mænd og kvinder socialiseres ind i ulige normativt definerede roller (eg. Akin et al., 2022).

Med inddragelsen af 'doing gender'-perspektivet udvides det sociale perspektiv i forståelsen af fordelingen af arbejdet i hjemmet mellem kønnene. Dette perspektiv, som er særligt fremtrædende i den empiriske litteratur om uligheden i fordelingen af arbejdet i hjemmet (eg. Bernhardt et al., 2008; Evertsson & Nermo, 2004), fremhæver køn som noget performativt og socialt konstrueret samt de symbolske aspekter i at udføre specifikke opgaver i hjemmet. Ifølge 'doing gender'-teorien påvirkes arbejdsdelingen i hjemmet af, at køn er noget, der skabes og opretholdes gennem interaktioner samt sociale og kulturelle praksisser i dagligdagens interaktioner, hvor kønnet symbolsk bekræftes på måder, der støtter op om samfundets forventede normer og stereotyper for feminitet og maskulinitet (Lui, 2013).

'Doing gender'-perspektivet retter fokus mod kønnets potentiale til at reproducere og forstærke den kønsmæssige interaktionsorden eller magtrelation, der legitimerer samfundsstrukturer, der opdeler mænds og kvinders opgaver og dermed retfærdiggør uligheden heri (Carter, 2014). Derudover har 'doing gender'-perspektivet bidraget til forståelsen af et eksempel på en moderne husholdning, hvor kvinden tjener mest, men uligheden i hjemmearbejdet stadig er udtalt. Ifølge 'doing gender'-perspektivet kan dette forklares som en form for fastholdelse af en traditionel arbejdsdeling og individets behov for symbolsk bekræftelse af sit køn (Lui, 2013). På den måde udvider 'doing gender'-perspektivet forståelsen af den klassiske 'forsørger-hjemmegående-fordeling', hvor tilfælde, hvor kvinden er hovedforsørger, men stadig udfører mest hjemmearbejde, forklares ved, at kvinden udfører de symbolske handlinger knyttet til det feminine køn, eksempelvis i form af madlavning, rengøring og børnepasning (Lui, 2013). Et sådant tilfælde ville ifølge førnævnte kønsrolleteori blot beskrives som en "afvigelse fra den forventede socialisering" eller en "ikke-social kategori" (Lui, 2013, p. 20), men med 'doing gender'-teorien kan disse moderne husholdninger belyses teoretisk. Alle de nævnte teorier udfordres dog, når det kommer til at forklare arbejdsfordelingen i hjemmet i husholdninger med par af samme køn. Dette skyldes, at en sådan fordeling må basere sig på faktorer der rækker ud over parternes køn, biologi, kønsnormer og performativitet (Akin et al., 2022).

Social rolleteori og 'doing gender'-teorien hører begge under en socialkonstruktivistisk tilgang til forståelsen af kønsforskelle. Socialkonstruktivismen, og derved de to teorier, betragter sociale fænomener, herunder køn og kønsroller, som konstruerede og formative. Disse fænomener formes af sociale normer, kulturelle værdier og interaktioner mellem individer i samfundet og skal altid ses i relation til de historiske, kulturelle og sociale kontekster (Fletcher, 1996). Den konstruktivistiske tilgang og dens syn på virkeligheden kan medføre en række udfordringer, hvis den anvendes i en ekstrem form. En radikal konstruktivisme er antirealistisk og ville argumentere for, at alle fysiske, biologiske, sociale og psykologiske fænomener er konstruerede. Dette kan gøre det vanskeligt at fremsætte andet end forholdsvis overfladiske argumenter, idet alt på sin vis kan forandres inden for den radikale konstruktivisme (Sonne-Ragans, 2019, p. 242). Det er de færreste teorier, der skriver sig ind under den radikale konstruktivisme, og i den anden ende af spektret findes den milde konstruktivisme, som hævder, at det blot er menneskets viden,

der er konstrueret, og i midten findes den moderat realistiske konstruktivisme, som blot anskuer sociale og psykologiske fænomener som værende konstruerede (Sonne-Ragans, 2019). Teorier som social rolleteori og 'doing gender' skriver sig sandsynligvis under de mere moderate former for konstruktivisme, idet de fokuserer på, hvordan mennesker konstruerer deres opfattelser af virkeligheden, påvirket af sociale strukturer og kulturelle normer, hvilket er det, man har adgang til at undersøge (Fletcher, 1996).

Ved at læne sig for meget op ad ét perspektiv og én tilgang til anskuelsen af et komplekst fænomen som fordelingen af arbejdet i hjemmet, risikerer man at overse andre vigtige faktorer. Dette kunne eksempelvis ske, hvis man har et stærkt fokus på konstruktivistiske diskurser, hvilket kunne medføre, at man negligerede andre mere materielle og fysiske aspekter, såsom biologiske aspekter, herunder graviditet, hvis betydning for kønsrollefordelingen er vanskelig at undervurdere. Den bio-sociale model inden for social rolleteori har potentiale til at overkomme dette ved at inkludere både sociale og biologiske faktorer i forklaringen af kønsroller og -forskelle (Eagly & Wood, 2016a). Dette repræsenterer en mere mild-moderat realistisk konstruktivistisk tilgang, hvilket også i højere grad muliggør identifikationen af potentielle områder for forandring mod øget ligestilling.

Selvom en teori som social rolleteori anerkender begrænsningerne som følge af vedvarende traditionelle stereotyper om køn samt de biologiske dispositioner, beskrives teorien som fleksibel, idet dens mekanismer kan ændres over tid og variere på tværs af samfund (Eagly & Wood, 2016a). Derfor må der også være rig mulighed for forandringer. Ifølge både social rolleteori og 'doing gender'-teorien ligger roden til måden, hvorpå kønnene opdeles til at udføre forskellige opgaver i hjemmet og i samfundet generelt, i de kønsrolleoverbevisninger, der eksisterer i et samfund og som skaber forventninger til mænd og kvinder om deres opgaver, som de socialiseres til at opfylde (Koenig, 2017). Centralt for social rolleteori er for eksempel, hvordan individet observerer andre individers adfærd, mandlig og kvindelig, der udfører eller 'gør' deres køn i sociale interaktioner, hvilket 'doing gender'-teorien også fremhæver (Eagly & Wood, 2012; Risman & Davis, 2013). Hvis samfundets kønsrolleoverbevisninger og -stereotyper bliver mindre opdelt i, hvilket køn der udfører hvilke opgaver, eksempelvis i hjem med børn og unge, der observerer deres forældres symbolske udførelse af eget køn (eg. Evertsson, 2014), så vil

observationerne se anderledes ud end de traditionelle mønstre, og derved burde kønsrolleoverbevisningerne og -stereotyperne også kunne ændre sig tilsvarende (Carter, 2014). Hvis en mere flydende opdeling i kønnenes opgaver bliver normaliseret, vil det også kunne tænkes at kunne mindske de sanktioner og negative sociale konsekvenser, der medfølger en inkonsistens i kønskategori-medlemskabet. Mindre rigide opfattelser af, hvad en mand eller kvinde bør gøre, kunne derudover medføre en mindsket ansvarlighed overfor at udføre det, der symbolsk forbindes med hvert køn, og på den måde ændre kønsstereotyperne (Lively et al., 2014).

Forskningslitteraturen på området indikerer, at samfundet bevæger sig i denne retning, og at denne udvikling på mange områder allerede er i gang (eg. Akin et al., 2022). Eksempelvis anerkendes det bredt inden for de skandinaviske samfund, at kvinder også bør være forsørgere, og i flere tilfælde endda hovedforsørgere. Omvendt er der stadig udfordringer med mænds overtagelse af 'kvindelige opgaver', så udviklingen er ikke helt i mål endnu (Ridgeway, 2011). Det kan overvejes, hvorvidt man på samme måde som kvinder har opnået muligheder inden for det betalte arbejde, kunne gøre det samme for mænd inden for omsorgsarbejdet – give mulighed for at følge interesser inden for traditionelle feminine domæner uden at møde diskrimination eller devaluering, når disse interesser afviger fra de sociale kønsstereotypiske kønsroller (Meeussen et al., 2022). Derudover kunne man, med viden om hvor stor betydning socialisering i opvæksten har, ved at løse op for de nuværende kønsroller også påvirke forhåbningerne og mulighederne for fremtidige generationer, eksempelvis i familier med mere involverede fædre eller hvor erhverv og jobs bliver beskrevet mindre kønsstereotypisk og derved som en mulighed for begge køn (Meeussen et al., 2022). Dette er blot få eksempler på måder, hvorpå processer inden for social rolleteori og 'doing gender'-teorien kan bidrage til forandringer i retningen af en øget ligestilling. Inden for begge teorier er det tydeligt, at hjemmet og familiens husholdning, beskrevet som basen for vores kulturelle forståelser af køn, spiller en central rolle for mulighederne for forandring i de sociale kønsrolleoverbevisninger om, hvilke roller og opgaver mænd og kvinder indtager og udfører samt hvordan uligheden heri kan mindskes (Ridgeway, 2011). Dog påvirkes alle disse processer i høj grad af de omgivne sociale kulturer, strukturer og samfundet, og det må derfor diskuteres, om der også er behov for ændringer på et højere strukturelt niveau end blot på husholdningsniveau.

5.3 Kønsforskelle: Et resultat af de sociale strukturers påvirkning?

Det socialstrukturelle afsnit i dette speciale fremhæver netop dette aspekt af fordelingen af arbejdet i hjemmet ved at løfte fænomenet op på et højere socialstrukturelt plan. Med inddragelsen af omsorgsfeministisk teori gives et indblik i en mere kritisk tilgang til at forstå fordelingen af arbejdet i hjemmet som et kønnet problem i samfundet. Omsorgsfeminismen påpeger, at man ikke kan undersøge køn uden at tage de sociale strukturer i betragtning, og bidrager med et perspektiv på de underliggende strukturer i forståelsen af, hvordan uligheden i fordelingen af arbejdet i hjemmet er opstået og varer ved. Dette inkluderer kapitalismen, patriarkatet og opdelingen i private versus offentlige sfærer, som kan anses som en del af grundlaget for den vedvarende ulighed mellem mænd og kvinder (Calasanti & Bailey, 1991). Omsorg, der i denne sammenhæng også omfatter ubetalt reproduktivt arbejde i hjemmet, forbliver kønsopdelt og undervurderet på grund af sociale strukturer. Da disse opgaver typisk tildeles kvinderne, fungerer arbejdet i hjemmet som undertrykkende for kvinder, hvilket påvirker deres værdsættelse i samfundet generelt (Calasanti & Bailey, 1991; Graham, 1993).

Feministiske teorier omfatter generelt en bred vifte af politiske idéer, teorier og empiriske studier, der ønsker at udfordre det, der anses for at være undertrykkelse af kvinder af sociale strukturer (Inglis & Thorpe, 2018), og de enkelte teoretiske perspektiver kan være forskellige i deres måde at forstå og konstruere sociale strukturer og deres foranderlighed. Omsorgsfeminismen kendetegnes overordnet ved et ønske om at udfordre traditionelle tankegange inden for samfundsstrukturerne, der ofte prioriterer økonomisk produktion, magt og kontrol. I stedet fokuserer denne feministiske teori på vigtigheden af omsorgsarbejdet både inden for og uden for hjemmet som en central del af samfundsstrukturerne (Fisher & Tronto, 1990; Graham, 1991). Omsorgsfeminismens fokus ligger altså i, hvordan social reproduktion af kønsnormer inden for patriarkalske og kapitalistiske strukturer påvirker fordelingen af arbejdet og værdsættelsen af omsorgsopgaver (Hester, 2018).

Omsorgsfeminismen betoner i den forbindelse vigtigheden af individuelle handlinger i forhold til at skabe forandringer i samfundsstrukturerne ved et fokus på omsorg, relationer og de følelsesmæssige praksisser, der er særligt relateret til individuelle handlinger og hverdagsinteraktioner på et individniveau (Calasanti & Bailey, 1991).

Samtidig understreges behovet for at omdefinere og omstrukturere samfundets politiske og sociale strukturer for at anerkende og værdsætte omsorgspraksisserne på lige fod med andre former for arbejde. Disse to aspekter spiller, ifølge omsorgsfeminismen, sammen, idet ændringer af omsorgspraksisser på individniveau kan tænkes at kunne påvirke de større sociale transformationer inden for strukturer og normer over tid, og omvendt (Calasanti & Bailey, 1991). Individets agens eller autonomi i deres hverdagspraksisser, herunder at drage omsorg for andre, at opretholde fysiske områder, at organisere ressourcer i hjemmet og andre reproduktionsaktiviteter, spiller altså sammen med strukturerne og disse er sammenflettet i forståelsen af et fænomen som fordelingen af arbejdet i hjemmet (Hester, 2018). Ændringer i disse praksisser, der opretholder uligheden i samfundet, kan derfor også tænkes at have potentiale til at ændre strukturerne på et højere plan. Derfor kan omsorgsfeminismen også bidrage med viden om hvor forandringspotentialer mod øget ligestilling befinder sig på et strukturelt niveau, eksempelvis gennem oplysning om de praksisser, der ligger til grund for værdsættelsen og fordelingen af omsorgsarbejdet, og de måder, hvorpå sociale strukturer og politikker forstærker de undertrykkende positioner hos dem, der yder omsorg inden for familien og i samfundet (Graham, 1991).

For at opnå ændringer på ligestillingsfronten argumenterer omsorgsfeminismen for, at dette også vil kræve betydelige systematiske strukturelle forandringer som løsningen på problemet med undervurderingen af, og derved opdelingen i, omsorgsarbejdet i samfundet (Hester, 2018). Det kunne overvejes, om dette kunne opnås ved at give mænd og kvinder lige muligheder for at deltage i arbejdet i hjemmet, som nævnt i foregående afsnit. Dog beskrives det i den empiriske artikel af Calasanti og Bailey (1991), der blev inddraget i det teoretiske afsnit, at uddannelse og politikker rettet mod at hjælpe mænd og kvinder med at dele mere om opgaverne i hjemmet ikke nødvendigvis betyder, at forandringen naturligt vil ske, hvis mænd og kvinder gives lige muligheder for at engagere sig i en lige rolledeling i hjemmet. Calasanti og Bailey (1991) argumenterer for, at forandringer, der tillader mænd at blive mere aktive i hjemmet, ikke nødvendigvis betyder, at de vil gøre det, selv hvis drenge og piger socialiseres mere ligeligt. Sådanne forandringer er nødvendige, men de er utilstrækkelige fra et feministisk synspunkt, da de kun vil kunne skabe forandring, hvis det strukturelle magtgrundlag også ligestilles (Calasanti & Bailey, 1991).

Hvis magten forbliver ulige, så vil den, trods politiske forandringer, kunne bevare status quo i fordelingen af arbejdet i hjemmet. Hvis man ønsker en forandring, vil man ud fra et omsorgsfeministisk synspunkt altså først og fremmest skulle fokusere på at forstå strukturens grundlag for kønsulighed, idet dette ville muliggøre politik, der kan have en reel betydning for fordelingen af magt og derved fjerne dobbeltbyrden hos kvinderne (Calasanti & Bailey, 1991).

Disse argumenter bakkес op i en artikel af Helen Hester (2018), der ligeledes argumenterer for, at 'omsorgskrisen', som hun benævner den nuværende tilstand af gennemgående undervurdering af omsorgsarbejdet, ikke blot kan løses ved ændringer i socialpolitikken. I stedet argumenterer Hester (2018) for, at vejen til løsningen på underkendelsen af omsorgsarbejdet og uligheden i fordelingen af opgaver til mænd og kvinder kan opnås via strukturelle ændringer af den sociale orden, idet omsorgsunderkendelse under kapitalismen kun vil forblive et udtalt og vedvarende problem. Ifølge omsorgsfeminismen vil løsningen på problemet med fordelingen af arbejdet i hjemmet og undervurderingen af omsorgsarbejdet altså kunne findes gennem forandringer i de større strukturer, hvilket kan perspektiveres tilbage til det historiske perspektiv i dette speciale, hvor der gennem tiden har været mindre og større strukturelle forandringer og ændringer mod mere ligestilling, eksempelvis da kvinderne opnåede stemmeret, reformer om ligeløn og familielove om delt barselsorlov, der har medført forandringer i retningen mod mere ligestilling over tid. Forandringer i de større strukturer kræver dog, at der bliver gjort opmærksom på fordelingen af arbejdet i hjemmet og fænomenets kompleksitet, opståen, opretholdelse og reproduktion på flere niveauer af for eksempel magt og undertrykkelse – også i hverdagspraksisserne på individniveau.

5.4 Sammenligning af eksisterende empiri og specialets fund

Netop det faktum, at et fænomen som fordelingen af arbejdet i hjemmet er komplekst og kan betragtes fra flere vinkler og på flere niveauer, har været omdrejningspunktet for dette speciales inddragelse af flere forskellige teoretiske perspektiver. Udvælgelsen heraf har taget udgangspunkt i et litteraturreview med fokus på uligheden i hjemmet i dag, men den endelige inddragelse af teoretiske perspektiver adskiller sig dog herfra på flere områder.

Afsnittet her vil omhandle dette speciales udgangspunkt i det empiriske materiale og dets fund samt specialets tilgang til forståelsen af fordelingen af arbejdet i hjemmet og fremgangsmåde til besvarelse af problemformuleringen.

Inden for det empiriske forskningsområde, der har fokus på, hvordan kvinder og mænd fordeler arbejdet i hjemmet mellem sig, og hvilke teoretiske perspektiver der kan forklare denne opdeling, anvendes der hovedsageligt en kombination af økonomiske teorier, enten teori om relative ressourcer, menneskelig kapital, tidstilgængelighed eller økonomiske forhandlinger, og et kønsperspektiv, oftest i relation til normer, socialisering eller performativitet (eg. Akin et al., 2022; Bernhardt et al., 2008; Evertsson, 2014; Halleröd, 2005). Denne kombination af økonomiske og kønsrelaterede teorier i forklaringen af uligheden i fordelingen af arbejdet i hjemmet er gennemgående i de fleste empiriske studier på området, med undtagelse af de studier, der blot indtager et enkelt perspektiv, som regel med udgangspunkt i teori om 'doing gender' (eg. Barstad, 2014; Knudsen & Wærness, 2006; Nordenmark, 2013). Inden for forskningslitteraturen findes der hovedsageligt empirisk evidens for de sociale kønsperspektiver, særligt 'doing gender' (eg. Bernhardt et al., 2008), og der inkluderes sjældent teoretiske vinkler, der inddrager biologiens betydning for fordelingen, samt de mere strukturelle og politiske aspekter af fordelingen af arbejdet i hjemmet. I de empiriske studier anvendes der desuden ofte kun få teorier i forklaringen af den ulige fordeling, og som regel kun ét socialt eller symbolsk perspektiv og ét økonomisk perspektiv. De empiriske studier må naturligvis anlægge et fokus i deres undersøgelser (Sonne-Ragans, 2019), men fundene fra litteraturreviewet kan antages at mangle et større helhedsfokus i belysningen af fordelingen af arbejdet i hjemmet, som dette speciale har søgt at indtage.

Dette speciale søger at bringe flere teoretiske perspektiver, med forskellige syn på årsagerne til kønsforskellene, i spil i forklaringen af fordelingen af arbejdet i hjemmet ved at integrere biologiske, socialkonstruktivistiske og socialstrukturelle teorier i forståelsen af fænomenet. Dette bygger på antagelserne om, at et komplekst fænomen, som fordelingen af husarbejdet, kan anskues fra mange forskellige vinkler, og derfor må der anvendes forskellige teoretiske tilgange for at forklare kompleksiteten i fænomenet, da hver tilgang bidrager med delvise indsigter til forståelsen heraf (Kroos, 2012; Sanderson, 1987).

I besvarelsen af problemformuleringen er der derfor inddraget en række teoretiske tilgange, der spænder fra biologiske og realistiske synspunkter til mere socialkonstruktivistiske og relativistiske perspektiver. Begge former for tilgange til videnskabelige perspektiver bidrager med aspekter til forståelsen af fordelingen af arbejdet i hjemmet. Hver af disse tilgange bidrager med unikke indsigter, og der er brug for begge typer perspektiver (Sonne-Ragans, 2019). Begge former for perspektiver, med hver deres underliggende videnskabsteoretiske grundantagelser om virkeligheden, har dog også deres begrænsninger. For eksempel har de generelt en tendens til udelukkende at reflektere hvide, heteroseksuelle og vestlige perspektiver på ubetalt arbejde i hjemmet uden tilstrækkelig opmærksomhed på aspekter såsom intersektionalitet (eg. Pease, 2017). Derudover står begge former for perspektiver over for førnævnte udfordringer ved de mere ekstreme aspekter i begge tilgange, både de essentielt realistiske og radikale konstruktivistiske.

Selvom de teoretiske tilgange kan variere i deres syn på virkeligheden, bidrager de på sammenhængende vis til forståelsen af et komplekse fænomen (Køppe, 2008; Sanderson, 1987). I dette speciale har det ikke været muligt at undersøge alle de teoretiske perspektiver, der kunne være relevante for forståelsen af fordelingen af arbejdet i hjemmet og dets relationer til andre fænomener. Dette speciale har dog søgt at indtage et antireduktivt og pluralistisk (Sonne-Ragans, 2019) syn på fænomenet, hvor forskellige perspektiver, med forskellige antagelser om virkeligheden, i dette tilfælde kønsforskelle, er blevet inddraget. Formålet med dette er ikke at præsentere en endegyldig løsning, men i stedet at bidrage til en fordybelse i forståelsen af de komplekse sammenhænge og forbindelser mellem forskellige teoretiske perspektiver vedrørende arbejdsfordelingen med udgangspunkt i den empiriske litteratur (Sonne-Ragans, 2019). For at besvare problemformuleringen er der i dette speciale blevet inddraget forskellige teorier med varierende videnskabsteoretiske udgangspunkter og syn på kønsforskellene. Dette er gjort med det formål at opnå en mangesidig forståelse af fordelingen af arbejdet i hjemmet og identificere potentielle områder for forandring i teorierne. Det er værd at bemærke, at én teoretisk tilgang med et snævert syn på virkeligheden og kønsforskellene muligvis kun bidrager minimalt til forståelsen af, hvor forandringer kan opstå. Ved at kombinere flere teorier med forskellige perspektiver eller vinkler på virkeligheden og kønsforskelle, åbnes muligheden for et mere omfattende overblik over potentialet for forandringer mod øget ligestilling.

5.5 Forandringspotentiallet mod øget ligestilling

Sammenfattende tyder gennemgangen af de teoretiske perspektivers bidrag på, at fordelingen af arbejdet i hjemmet er et komplekst fænomen, der påvirkes af mange faktorer. Som det fremgår i en artikel af sociologerne Barbara Risman og Georgiann Davis (2013), produceres, opretholdes og reproducere uligheden mellem kønnene på flere niveauer af social analyse: Individuelt, interaktionelt, institutionelt og strukturelt. Denne ramme synes også passende for forståelsen af uligheden i fordelingen af arbejdet i hjemmet i dette speciale, hvor både *individuelle* dimensioner, biologiske dispositioner, udvikling og socialisering af kønnede selv, *interaktionelle* dimensioner, kulturelt forventede stereotyper, adfærd og interaktioner, hvor individet 'gør' sit køn, og *institutionelle strukturelle* dimensioner, såsom det patriarkalske og kapitalistiske samfund, har vist sig at spille en rolle i forståelsen af køn og kønsforskelle i hjemmet.

På alle disse niveauer findes en række faktorer, der forklarer en del af måden hvorpå kønnene fordeler arbejdet i hjemmet mellem sig og hver bidrager de med en forståelse af, hvor meget der også arbejder imod forandring af uligheden i kønnenes fordeling af opgaver. Når man gennemgår perspektiverne i teori afsnittet, mindskes den initiale undren fra introduktionen om, hvorfor der ikke er sket mere inden for ligestillingsområdet i det 21. århundrede. Den teoretiske gennemgang giver et indblik i, at der er mange kræfter på spil, der modarbejder en fuld ligestilling på hjemmefronten, selv i lande med aktive socialpolitikker som i de skandinaviske lande. Dette gælder både biologiske dispositioner, samfundets forventninger til specifikke kønsroller, sociale stereotyper, der sanktioneres, hvis de ikke efterleves, samt de større magtbalancer i patriarkatet og det kapitalistiske samfunds systematiske undervurdering af kvinders omsorgsarbejde. Den foregående diskussion tilbyder dog en række mulige løsninger på problemet med udgangspunkt i de enkelte teoretiske perspektiver. Forandringspotentiallet kan være vanskeligt at få øje på i teorier som kønsrolleteorien, men måske ligger potentiallet for forandring i højere grad i måden, vi konstruerer og diskuterer køn, eksempelvis i kønnenes performativitet eller kønsstereotyperne fra social rolleteori, hvor forandringspotentiallet muligvis er mere udtalt med potentiale til at sprede sig til de større strukturelle institutioner.

De teoretiske forståelser af køn og kønsforskelle udvikler sig kontinuerligt inden for forskningen, hvor perspektiver, både teoretiske og empiriske, vedvarende testes, understøttes og afvises (Risman & Davis, 2013). Forhåbentlig har dette speciale kunnet bidrage med større viden i et forsøg på at anvende forskellige psykologiske teoretiske perspektiver til at fremme en mere lige verden gennem bevidstgørelse og indsigt i de individuelle, symbolske, performative, interpersonelle, strukturelle, institutionelle og politiske faktorer, der spiller ind i den nuværende forskel i fordelingen af arbejdet i hjemmet og som ligeså kan tænkes at kunne skabe forandringer i den nuværende ulighed.

6. Konklusion

Introduktionen til dette speciale påpeger i de første linjer, at ubetalt arbejde i hjemmet historisk altid har været opdelt mellem mænd og kvinder, med rødder tilbage til den klassiske 'forsørger-hjemmegående-opdeling'. Formålet med dette speciale er at undersøge de mekanismer, processer og relevante faktorer, der skaber og vedligeholder denne ulighed i fordelingen af arbejdet i hjemmet – en ulighed, der er veldokumenteret i samtlige empiriske studier og fortsat ses i det 21. århundredes Skandinavien, hvor kvinderne er rykket ud på arbejdsmarkedet, men mændene ikke i samme grad er fulgt med i forhold til at udligne deres indsats på hjemmefronten. For at besvare dette spørgsmål er der blevet anvendt en række teorier, der spænder over biologiske, feministiske, udviklings- og socialpsykologiske perspektiver. Et fænomen som fordelingen af arbejdet i hjemmet er komplekst og mulig at betragte fra flere vinkler og på flere analytiske niveauer. Teorierne har hver bidraget med deres perspektiv på, hvad der former, opretholder og forstærker den ulige fordeling af arbejdet i hjemmet. Den biologiske kønsrolleteori fokuserer på mænds og kvinders biologiske dispositioner og hævder, at kvinder primært er ansvarlige for hjemmet på grund af iboende biologiske egenskaber, mens mænd arbejder uden for hjemmet som forsørgere. De fleste er enige om, at der eksisterer en række biologiske forskelle mellem kønnene, herunder reproduktive egenskaber hos kvinderne der ikke kan underkendes, men der lægges også vægt på, eksempelvis i den empiriske litteratur og i den bio-sociale rolleteoretiske model, at det ikke udelukkende er biologien, der bestemmer adfærd, roller eller tildeling af opgaver i hjemmet.

Social rolleteori og 'doing gender'-teorien fremhæver samfundets forventninger, sociale strukturer, socialiseringsprocesser samt traditionelle normer og stereotyper om køn og kønsroller som afgørende for, hvorfor mænd og kvinder indtager forskellige sociale roller og dermed udfører forskellige opgaver i hjemmet. Køn og kønsforskelle betragtes som socialt konstruerede, og individets handlinger evalueres i forhold til de normer og stereotyper, der er fastsat og håndhævet af samfundet og andre individer. Dette får individet til at handle på måder, der støtter op om samfundets forventede normer og stereotyper, som typisk tildeler mænd forsørgerrollen og kvinder rollen som dem, der er bedst egnet til at ordne husarbejdet. Denne opdeling, forstærket af samfundet og dets medlemmer, bidrager til at opretholde og reproducere kønsbestemte interaktionsmønstre og magtforhold, der understøtter sociale strukturer, der adskiller mænds og kvinders opgaver og dermed retfærdiggør uligheden. Fordelingen af mænd og kvinder til forskellige opgaver i hjemmet kan altså også ses fra et socialstrukturelt niveau, der peger på, at strukturer som det kapitalistiske samfund med dets patriarkalske rødder har en interesse i at opretholde opdelingen. Det er en mulighed, at dette kan skyldes, at kvinders ubetalte arbejde i hjemmet eksempelvis muliggør mænds forsørgeraktiviteter, der skaber værdi for det kapitalistiske samfund uden økonomiske omkostninger, eller fordi undervurderingen af omsorgsopgaver fortsat undertrykker kvinder til fordel for de patriarkalske samfundsinteresser.

Uligheden i fordelingen af arbejdet i hjemme kan altså forstås på flere niveauer herunder 1) individuelt niveau, med biologiske dispositioner og socialiseringsprocesser, 2) interaktionelt niveau, med kulturelt forventede stereotyper og performativ kønsmæssig adfærd og 3) på et højere strukturelt niveau, hvor sociale og institutionelle strukturer påvirker kønsforskellene. Disse niveauer forklarer hver især aspekter af, hvorfor fordelingen af roller, opgaver og egenskaber forbliver forskellige for mænd og kvinder i nutidens samfund og bidrager til den vedvarende ulighed, der observeres mellem kønnene.

Heldigvis kan teorierne også bidrage med perspektiver på, hvor der kan sættes ind for at skabe forandringer nu og i fremtiden med henblik på en øget ligestilling. Ud fra den teoretiske gennemgang og diskussionen af de forskellige teorier tyder det på, at et muligt potentiale for forandring kunne ligge i måden, hvorpå vi konstruerer, taler om og diskuterer køn, herunder kønnenes performative adfærd i hjemmet, de kønsstereotyper, der

forventes i samfundet, og som sanktioneres, hvis de ikke opfyldes, samt disse processers potentiale til at påvirke større strukturelle institutioner og politik. På den måde understreger dette speciale, at ændringerne i høj grad kan søges i det sociale, samfundet og dets vedligeholdende strukturer og politikker samt helt ned i interaktionerne mellem individer på hverdagsniveau, for at kunne påvirke alle niveauer, både individuelt, interaktionelt, institutionelt og strukturelt.

Når man taler om at skabe forandring nu og i fremtiden med henblik på ændringer i de traditionelle kønsroller, må man dog også overveje, hvilke forandringer samfundet gennemgår og forventes at gennemgå i fremtiden på andre områder. Dette er vigtigt i forhold til at vurdere, hvor relevante og brugbare fundene og teorierne i dette speciale vil forblive for belysningen af køn og kønsroller i fremtiden. I det postmoderne samfund er nye familieformer, såsom par af samme køn, singlefamilier samt solomødre og -fædre, blevet mere udbredte. Samtidig har teknologiske udviklinger i måderne og mulighederne for at få børn, og generelt måderne at løse basisopgaver i hjemmet på, ændret landskabet. Det kan derfor synes vanskeligt at definere, hvad et 'traditionelt' forhold er i dag, hvor spørgsmål om køn, kønsidentitet og familiestiftelse er blevet mere komplekse (Inglis & Thorpe, 2018; Sørensen, 2020).

Det er derfor relevant at diskutere, hvorvidt fundene fra dette speciale, der udspringer fra teorier med fokus på traditionelle kønsrollefordelinger af arbejdet i hjemmet blandt heteroseksuelle par, stadig er relevante. Eksempelvis går ideen om en traditionel 'forsørger-hjemmegående-rollefordeling' igen i flere af teorierne, herunder kønsrolleteorien, social rolleteori og 'doing gender'. Disse teoretiske forståelser af, hvorfor mennesker deler arbejdet i hjemmet op mellem sig, kan have udfordringer med eksempelvis at forklare, hvordan to mennesker af samme køn, eller pensionerede par, opdeler husarbejdet, samt hvem der antager forsørgerrollen og hvem der er hjemmegående. Aspekter i disse former for fordelinger mangler uundgåeligt i de medtagne teoretiske perspektiver i dette speciale, da disse alle kan være vanskelige at belyse. Selvom 'doing gender'-perspektivet i nogen grad kan belyse fordelingen hos eksempelvis pensionerede par, kan de mere forskelligartede og mangfoldige roller, der ikke nødvendigvis passer ind i den universelle psykologi, fortsat være udfordrende at forklare ud fra de medtagne teorier i dette speciale.

I forhold til fremtiden og fremtidens forskning kan det derfor være relevant at genbesøge idéerne og fundene i dette speciale. Dette kan ske ved at inddrage flere forskellige par- og familieformer samt teknologiske udviklinger, der kan påvirke rollefordelingen. Dette kan bidrage til at udbygge forståelsen og forklaringen af fordelingen af arbejdet i hjemmet yderligere og belyse kompleksiteten heri mere dybdegående. Der må antages at være sket meget fra generation til generation siden de oprindelige traditionelle tanker bag kønsrolleteorien fra 1950'erne til antagelserne fra social rolleteori og 'doing gender' i 1980'erne og op til de postmoderne samlivsformer, hvor mange af basisopgaverne og reproduktive aspekter i familien er under forandring.

Først og fremmest synes det dog overordnet set afgørende at starte med en anerkendelse af og oplysning om, hvor udbredt den skæve opdeling af arbejdet i hjemmet er i dag, hvordan fordelingen fortsat er ulige, og hvordan denne ulighed ikke blot kan tilskrives noget 'naturligt', men kan have stor betydning for kvinders økonomi, arbejdsmarkeds-muligheder og ikke mindst deres mentale helbred og psykosociale funktion. Desuden er det vigtigt at erkende kompleksiteten i fordelingen af arbejdet i hjemmet. Ubetalt arbejde i hjemmet omfatter nemlig ikke blot simple opgaver som rengøring, tøjvask og hjælp med lektier. Arbejdet i hjemmet rummer langt flere dimensioner, og omfatter også det usynlige emotionelle og kognitive arbejde, beslutningstagning, organisering og planlægning, ofte refereret til som mental load. Mental load er i høj grad blevet diskuteret på de sociale medier i perioden for dette speciales udarbejdelse, og netop en øget opmærksomhed på problemet, dets udbredelse, indhold og konsekvenser, kan være afgørende for at iværksætte handling og forandring.

Man behøver blot at kigge tilbage på historiens feministiske bølger, fra Friedans *the Feminine Mystique*, til Hochschilds *the Second Shift* og Butlers perspektiver på performativitet og queer-teori, for at forstå, at netop oplysning, udbredelse af information og præsentation af kritiske perspektiver kan føre til forandringer mod større lighed og ligestilling mellem kønnene. Derfor kan der også være behov for yderligere forskning, især om den usynlige mentale belastning, der udgør en væsentlig del af arbejdet i hjemmet, og som er svær at måle, i modsætning til tidsforbrug på rengøring og børnepasning, men som i høj grad bidrager til rolleoverbelastningen fra arbejdet i hjemmet.

Oplysning og bevidsthed om disse ellers usynlige kønsmæssige strukturer, der omfatter fordelingen af opgaver, roller og positioner i samfundet, deres indhold og omfang, er afgørende for at erkende, at ændringer bør og kan finde sted, samt for hvordan man kollektivt kan modarbejde den kønsopdelte arbejdsdeling. Forhåbentlig har dette psykologiske teoretiske speciale bidraget til at øge forståelsen af og bevidstheden om, hvor vigtigt det er, hvordan vi fordeler arbejdet i hjemmet mellem os, når det kommer til at fremme større ligestilling mellem mænd og kvinder.

Referenceliste

- Acker, J. (1992). Gendered Institutions - From Sex-Roles to Gendered Institutions. *Contemporary Sociology (Washington)*, 21(5), 565–569.
- Ah-King, M., & Ahnesjö, I. (2013). The “Sex Role” Concept: An Overview and Evaluation. *Evolutionary Biology*, 40(4), 461–470.
- Akin, D., Wold, L. K., & Lauritzen, T. (2022). “Så da laga vi oss rett og slett en turnus”. Arbeidsdeling i hjemmet under koronapandemien. In *Skriftserien. Høgskolen i Innlandet*, 1-21.
- Baldock, C. (1998). Feminist discourses of unwaged work: The case of volunteerism. *Australian Feminist Studies*, 13(27), 19–34.
- Barstad, A. (2014). Equality Is Bliss? Relationship Quality and the Gender Division of Household Labor. *Journal of Family Issues*, 35(7), 972–992.
- Beckman, L. J., & Houser, B. B. (1979). The More You Have, the More You Do: The Relationship Between Wife’s Employment, Sex-Role Attitudes, and Household Behavior. *Psychology of Women Quarterly*, 4(2), 160–174.
- Bernhardt, E., Noack, T., & Lyngstad, T. H. (2008). Shared housework in Norway and Sweden: Advancing the gender revolution. *Journal of European Social Policy*, 18(3), 275–288.
- Bianchi, S. M., Sayer, L. C., Milkie, M. A., & Robinson, J. P. (2012). Housework: Who Did, Does or Will Do It, and How Much Does It Matter? *Social Forces*, 91(1), 55–63.
- Bonke, J., & Christensen, A. E. W. (2018). *Hvordan bruger danskerne tiden?* Rockwool Fondens Forskningsenhed (1. ed.), Gyldendal, 3-72.

- Borchorst, A., & Dahlerup, D. (red.) (2015). *Før og efter stemmeretten: køn, demokrati og velfærd* (1. ed.), Frydenlund Academic, 15-38.
- Bublitz, H. (2022). *Judith Butler - en introduktion* (1. ed.), THP, 7-13.
- Calasanti, T. M., & Bailey, C. A. (1991). Gender Inequality and the Division of Household Labor in the United States and Sweden: A Socialist-Feminist Approach. *Social Problems (Berkeley, Calif.)*, 38(1), 34–53.
- Carter, M. J. (2014). Gender socialization and identity theory. *Social Sciences (Basel)*, 3(2), 242–263.
- Cerrato, J., & Cifre, E. (2018). Gender inequality in household chores and work-family conflict. *Frontiers in Psychology*, 9, 1-11.
- Christensen, G. (2014). *Psykologiens videnskabsteori* (2. ed.). Samfundslitteratur, 4-36.
- Christopher, E. (2024). ‘It’s a Man’s Job’: Doing Gender and Male Gatekeeping in the Division of Household Labor. *Journal of Family Issues*, 0(0), 1-24.
- Clement, G. (1996). *Care, autonomy, and justice: Feminism and the ethic of care*. Westview, 45-88.
- Coltrane, S. (2000). Research on Household Labor: Modeling and Measuring the Social Embeddedness of Routine Family Work. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 1208–1233.
- Daminger, A. (2019). The Cognitive Dimension of Household Labor. *American Sociological Review*, 84(4), 609–633.

- Danielsen, H. (2002). Den kjønnskonservative velferdsstaten. In Holst, C. (2002). *Kjønnsrettferdighet: Utfordringer for feministisk politikk* (1. ed., pp. 89-121). Gyl-dendal.
- Dean, L., Churchill, B., & Ruppanner, L. (2022). The mental load: Building a deeper theo-retical understanding of how cognitive and emotional labor overload women and mothers. *Community, Work & Family*, 25(1), 13–29.
- Delaney, C., Bobek, A., & Clavero, S. (2023). “It was too much for me”: Mental load, mothers, and working from home during the COVID-19 Pandemic. *Frontiers in Psychology*, 14, 1-12.
- Derksen, M. (2010). Realism, Relativism, and Evolutionary Psychology. *Theory and Psy-chology*, 20(4), 467–487.
- Diefenbach, H. (2002). Gender Ideologies, Relative Resources, and the Division of Housework in Intimate Relationships: A Test of Hyman Rodman’s Theory of Resources in Cultural Context. *International Journal of Comparative Socio-logy*, 43(1), 45–64.
- Eagly, A. H. & Wood, W. (2012) Social Role Theory. In Van Lange, P. A., Kruglanski, A. W., & Higgins, E. T. *Handbook of theories of social psychology: Volume 2*. (Vols. 1-2, pp. 1-32). SAGE Publications Ltd.
- Eagly, A. H., & Wood, W. (2013). The Nature-Nurture Debates: 25 Years of Challenges in Understanding the Psychology of Gender. *Perspectives on Psychological Sci-ence*, 8(3), 340–357.
- Eagly, A. H., & Wood, W. (2016a). Social Role Theory of Sex Differences. In *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Gender and Sexuality Studies* (pp. 1-3). John Wi-ley & Sons, Ltd.

- Eagly, A. H. & Wood, W. (2016b). Social Role Theory. In Miller, H. (Ed.) *The SAGE encyclopedia of theory in psychology*. (Vols. 1-2, pp. 1-7). SAGE Publications, Inc.
- Edlund, J., & Öun, I. (2016). Who should work and who should care? Attitudes towards the desirable division of labour between mothers and fathers in five European countries. *Acta Sociologica*, 59(2), 151–169.
- Eek, F., & Axmon, A. (2015). Gender inequality at home is associated with poorer health for women. *Scandinavian Journal of Public Health*, 43(2), 176–182.
- Epinion Copenhagen (2021). *Undersøgelse om ligestilling*. HK Privat, 1-6. Tilgået d. 15.03.24, fra https://www.hk.dk/-/media/images/om-hk/sektorer/pri-vat/hkprivat/pdf/epinion_for_hk_privat_maj_2021.pdf?la=da&hash=67BE60B872ECD191253835E5F749917E
- Ervin, J., Taouk, Y., Alfonzo, L. F., Hewitt, B., & King, T. (2022). Gender differences in the association between unpaid labour and mental health in employed adults: A systematic review. *The Lancet. Public Health*, 7(9), 775–786.
- Ervin, J., Taouk, Y., Hewitt, B., & King, T. (2023). Trajectories of Unpaid Labour and the Probability of Employment Precarity and Labour Force Detachment Among Prime Working-Age Australian Women. *Social Indicators Research*, 169(3), 1033–1056.
- Evertsson, M. (2014). Gender Ideology and the Sharing of Housework and Child Care in Sweden. *Journal of Family Issues*, 35(7), 927–949.
- Evertsson, M., & Nermo, M. (2004). Dependence within families and the division of labor: Comparing Sweden and the United States. *Journal of Marriage and Family*, 66(5), 1272–1286.

- Evertsson, M., & Nermo, M. (2007). Changing Resources and the Division of Housework: A Longitudinal Study of Swedish Couples. *European Sociological Review*, 23(4), 455–470.
- Fisher, B., & Tronto, J. (1990). Toward a feminist theory of caring. In Abel, E. K., & Nelson, M. K. (eds.). *Circles of Care: Work and Identity in Women's Lives* (pp. 35-62). Albany, NY: State University of New York Press.
- Fjørtoft, K. (2002). Omsorg og rettferdighet. In Holst, C. *Kjønnsrettferdighet: Utfordringer for feministisk politikk* (1. ed., pp. 23-53). Gyldendal.
- Fletcher, G. J. O. (1996). Realism versus Relativism in Psychology. *The American Journal of Psychology*, 109(3), 409–429.
- Forrester, K. (2022). Feminist Demands and the Problem of Housework. *The American Political Science Review*, 116(4), 1278–1292.
- Friedan, B. (2010). The problem that has no name. The Feminine Mystique 1963. *American Journal of Public Health*, 100(9), 1582-1584.
- Goffman, E. (1976). Gender Display. In *Gender Advertisements (Communications and Culture)*. (pp. 1-9). Palgrave, London.
- Goslin, D. A. (1969). *Handbook of socialization theory and research*, Rand McNally, 1-21.
- Graham, H. (1991). The Concept of Caring in Feminist Research: The Case of Domestic Service. *Sociology (Oxford)*, 25(1), 61–78.
- Graham, H. (1993). Social divisions in caring. *Women's Studies International Forum*, 16(5), 461–470.

- Grusec, J. E., & Davidov, M. (2010). Integrating Different Perspectives on Socialization Theory and Research: A Domain-Specific Approach. *Child Development*, 81(3), 687–709.
- Halleröd, B. (2005). Sharing of Housework and Money Among Swedish Couples: Do They Behave Rationally? *European Sociological Review*, 21(3), 273–288.
- Haney, T. J., & Barber, K. (2022). The extreme gendering of COVID–19: Household tasks and division of labour satisfaction during the pandemic. *Canadian Review Of Sociology*, 59(S1), 26–47.
- Hart, S., & Møhl, B. (2017). Udviklingspsykologi. In Simonsen, E., & Møhl, B. (red). *Grundbog i Psykiatri* (2. ed., pp. 65-92). Hans Reitzels Forlag.
- Hesselbart, S. (1981). An Evaluation of Sex Role Theories: The Clash Between Idealism and Reality. *Advances in Consumer Research*, 8, 570-575.
- Hester, H. (2018). Care under capitalism: The crisis of “women’s work.” *IPPR Progressive Review*, 24(4), 343–352.
- Himmelweit, S., & Plomien, A. (2014) Feminist perspectives on care: Theory, practice and policy. In Evans, M., Hemmings, C., Henry, M., Johnstone, H., Madhok, S., Plomien, A., & Wearing, S. (eds). *The SAGE Handbook of Feminist Theory* (pp. 446-464). London: Sage.
- Hjalmsdottir, A., & Bjarnadottir, V. S. (2021). “I have turned into a foreman here at home”: Families and work–life balance in times of COVID-19 in a gender equality paradise. *Gender, Work, and Organization*, 28(1), 268–283.
- Hochschild, A. R. & Machung, A. (2003). *The second shift*. Penguin Books, xxi-xxviii, 1-22.

- Inglis, D., & Thorpe, C. (2018). Feminist Paradigms. In *An Invitation to Social Theory* (pp. 221-243). Polity Press.
- Inkeles, A. (1969). Social Structure and Socialization. In Goslin, D. A. (Eds.). *Handbook of socialization theory and research* (pp. 615-632). Rand McNally.
- Kitterød, R. H., & Lappegård, T. (2012). A Typology of Work-Family Arrangements Among Dual-Earner Couples in Norway. *Family Relations*, 61(4), 671–685.
- Kjeldstad, R., & Lappegård, T. (2009). Mest fornøyd med (delvis) likestilling: Likestilling på hjemmebane. *Samfunnsspeilet (Oslo)* (Issue 1), 52-57.
- Knudsen, K., & Wærness, K. (2006). Likestilling og husarbeid: Norden i komparativt perspektiv. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 47(2), 163–190.
- Koefod, N. J. (2015). Vejen til lige og almindelig valgret. In Borchorst, A., & Dahlerup, D. (red.). *Før og efter stemmeretten: Køn, demokrati og velfærd* (1. ed., pp. 61-82). Frydenlund Academic.
- Koenig, A. M. (2017). Social Role Theory. In Nadal, K. (Ed.). *The SAGE encyclopedia of psychology and gender*. (Vols. 1-4, pp. 1-6). SAGE Publications, Inc.
- Koenig, A. M., & Eagly, A. H. (2014). Evidence for the Social Role Theory of Stereotype Content: Observations of Groups' Roles Shape Stereotypes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 107(3), 371–392.
- Kroos, K. (2012). Eclecticism as the Foundation of Meta-theoretical, Mixed Methods and Interdisciplinary Research in Social Sciences. *Integrative Psychological & Behavioral Science*, 46(1), 20–31.
- Køppe, S. (2008). En moderat eklektisme. *Psyke & Logos*, 29(1), 15-35.

- Lachance-Grzela, M., & Bouchard, G. (2010). Why Do Women Do the Lion's Share of Housework? A Decade of Research. *Sex Roles*, 63(11–12), 767–780.
- Larsen, J. (2015). Lighed for love: Ligestillings-Politisk følgelovgivning 1919-1925. In Borchorst, A. & Dahlerup, D. (red.). *Før og efter stemmeretten: Køn, demokrati og velfærd* (1. ed., pp. 127-146). Frydenlund Academic.
- Lively, K. J., Oslawski-Lopez, J., & Powell, B. (2014). Unequal but Together: Inequality Within and Between Families. In McLeod, J. D., Lawler, E. J., & Schwalbe, M. (Eds.). *Handbook of the Social Psychology of Inequality* (1. ed., pp. 381-408). Springer Netherlands.
- Lueptow, L. B., Garovich-Szabo, L., & Lueptow, M. B. (2001). Social Change and The Persistence of Sex Typing: 1974–1997. *Social Forces*, 80(1), 1–36.
- Lui, L. (2013). *Re-negotiating Gender: Household Division of Labor when She Earns More than He Does* (Elektronisk udgave). Springer Netherlands, 17-30, 132-133.
- Matteazzi, E., & Scherer, S. (2021). Gender Wage Gap and the Involvement of Partners in Household Work. *Work, Employment and Society*, 35(3), 490–508.
- Meeussen, L., Rossum, A. V., Van Laar, C., & Derks, B. (2022). Gender Stereotypes: What Are They and How Do They Relate to Social Inequality? In Yerkes, M. A., & Bal, M. (Eds.) *Solidarity and Social Justice in Contemporary Societies: An Interdisciplinary Approach to Understanding Inequalities* (pp. 79-86). Springer.
- Molarius, A., Granström, F., Lindén-Boström, M., & Elo, S. (2014). Domestic work and self-rated health among women and men aged 25-64 years: Results from a population-based survey in Sweden. *Scandinavian Journal of Public Health*, 42(1), 52–59.

- Mussen, P. H. (1969). Early Sex-Role Development. In Goslin, D. A. (Eds.). *Handbook of socialization theory and research* (pp. 707-731). Rand McNally.
- Neilson, J., & Stanfors, M. (2013). Re-Traditionalisation of Gender Relations in the 1990s? The Impact of Parenthood on Gendered Time Use in Three Scandinavian Countries. *Journal of Contemporary European Studies*, 21(2), 269–289.
- Nordenmark, M. (2013). Disagreement about Division of Household Labour and Experiences of Work-Family Conflict in Different Gender Regimes. *Géneros (Barcelona)*, 2(3), 205–232.
- Nordenmark, M., & Nyman, C. (2003). Fair or Unfair? Perceived Fairness of Household Division of Labour and Gender Equality among Women and Men: The Swedish Case. *The European Journal of Women's Studies*, 10(2), 181–209.
- Olah, L. S., & Gahler, M. (2014). Gender Equality Perceptions, Division of Paid and Unpaid Work, and Partnership Dissolution in Sweden. *Social Forces*, 93(2), 571–594.
- Parsons, T., & Bales, R. F. (1956). *Family: Socialization and interaction process*. Routledge, pp. 35-131.
- Pease, B. (2017). Sex Role Theory. In Flood, M., Gardiner, J. K., Pease, B., & Pringle, K. (red). *International encyclopedia of men and masculinities* (pp. 554-555). Routledge.
- Rapoport, R., & Rapoport, R. N. (1969). The Dual Career Family: A Variant Pattern and Social Change. *Human Relations (New York)*, 22(1), 3–30.
- Ridgeway, C. L. (2011). *Framed by Gender: How Gender Inequality Persists in the Modern World*. Oxford University Press, 127-155.

- Risman, B. J., & Davis, G. (2013). From sex roles to gender structure. *Current Sociology*, 61(5–6), 733–755.
- Robinson, J. P., Yerby, J., Fieweger, M., & Somerick, N. (1977). Sex-role differences in time use. *Sex Roles*, 3(5), 443–458.
- Ruppanner, L., Bernhardt, E., & Brandén, M. (2017). Division of housework and his and her view of housework fairness: A typology of Swedish couples. *Demographic Research*, 36(1), 501–524.
- Sanderson, S. K. (1987). Eclecticism and Its Alternatives. *Current Perspectives in Social Theory*, 8, 313–345.
- Sonne-Ragans, V. (2019). *Anvendt videnskabsteori: Reflekteret teoribrug i videnskabelige opgaver*. (2. udgave.). Samfundslitteratur, 11-56, 123-150, 209-254.
- Staland-Nyman, C., Alexanderson, K., & Hensing, G. (2008). Associations between strain in domestic work and self-rated health: A study of employed women in Sweden. *Scandinavian Journal of Public Health*, 36(1), 21–27.
- Sørensen, L. H. (2020). *Velfærdsstatens Historie - for de socialfaglige og pædagogiske professionsuddannelser* (1. ed.). Hans Reitzels Forlag, København, 13-17, 56-70, 185-202.
- Tong, R. & Botts, T. F. (2018). *Feminist Thought: A More Comprehensive Introduction* (5. ed.). Routledge, Taylor & Francis Group, 183-204.
- United Nations Development Programme (2022). Human Development Report. Tilgået d. 10.03.24, fra <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2021-22>
- West, C., & Zimmerman, D. H. (1987). Doing Gender. *Gender & Society*, 1(2), 125–151.

West, C. & Zimmerman, D. H. (2009). Gender Diversity and the Binary. In Plante, R. F., & Maurer, L. M. (red). *Doing Gender Diversity* (pp. 3-12). Taylor & Francis Group.

Yockey, J. M. (1978). Role theory and the female sex role. *Sex Roles*, 4(6), 917–927.

Zhu, N., & Chang, L. (2019). Evolved but not fixed: A life history account of gender roles and gender inequality. *Frontiers in Psychology*, 10(JULY), 1709, 1-12.